

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Hana Fabíková

**Trestné činy proti životu a zdraví v římském a současném
právu (komparace)**

Diplomová práce

Olomouc 2011

Já, níže podepsaná Hana Fabíková, autorka diplomové práce na téma „Trestné činy proti životu a zdraví v římském a současném právu (komparace)“, které je literárním dílem ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dávám tímto jako subjekt údajů svůj souhlas ve smyslu § 4 písm. e) zákona č. 121/2000 Sb. správci

Univerzita Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, Olomouc 771 47, Česká republika

ke zpracování osobních údajů v rozsahu: jméno a příjmení v informačním systému, a to včetně zařazení do katalogů, a dále ke zpřístupnění jména a příjmení v katalozích v informačních systémech Univerzity Palackého, a to včetně neadresného zpřístupnění pomocí metod dálkového přístupu. Údaje mohou být takto zpřístupněny uživatelům služeb Univerzity Palackého. Realizace zpřístupnění zajišťuje ke dni tohoto prohlášení vnitřní složka Univerzity Palackého, kterou je Informační centrum Univerzity Palackého.

Souhlas se poskytuje na dobu ochrany autorského díla dle zákona č. 121/2000 Sb.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Trestné činy proti životu a zdraví v římském a současném právu“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 14. února 2011

.....

Poděkování:

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí své diplomové práce JUDr. Kamile Bubelové, Ph.D. za vstřícný přístup a cenné rady, které mi poskytla v průběhu psaní této práce.

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Vražda a vražda novorozeného dítěte matkou podle římského a současného práva .8	
2.1	Parricidium.....	8
2.2	Homicidium	11
2.3	Vražda podle současného práva.....	15
2.3.1	Vražda podle § 140 odst. 1	16
2.3.2	Vražda podle § 140 odst. 2	17
2.3.3	Trestný čin zabití podle § 141	18
2.3.4	Problematika euthanasie	19
2.3.5	Usmrcení z nedbalosti podle § 143.....	20
2.4	Komparace vraždy v římském a současném právu.....	21
2.5	Infanticidium.....	23
2.6	Vražda novorozeného dítěte matkou podle § 142.....	25
3	Ublížení na zdraví podle římského a současného práva.....	28
3.1	Iniuria.....	28
3.1.1	Iniuria v době rané římské republiky.....	28
3.1.2	Iniuria v pozdější době římské republiky	30
3.1.3	Iniuria v době principátu	32
3.1.4	Iniuria v době dominátu.....	33
3.2	Trestné činy proti zdraví podle současného práva	34
3.2.1	Těžké ublížení na zdraví podle § 145, § 147.....	34
3.2.2	Ublížení na zdraví podle § 146, § 146a, § 148.....	37
3.3	Komparace trestného činu ublížení na zdraví v právu římském a současném	38
4	Vražda jedem podle římského práva a komparace s právem současným.....	40
4.1	Veneficium.....	40
4.2	Komparace veneficia se současnou právní úpravou	42
5	Závěr.....	45
6	Použitá literatura	48
7	Shrnutí.....	53
8	Resumé	54
9	Klíčová slova	55
10	Key words	55

1 Úvod

Útok na lidský život nebo zdraví vnímá dnešní společnost nepochybně jako nejzávažnější zásah proti jedinci. Ochrana života a zdraví je v dnešním právu upravena velmi široce, neboť zákonodárce si je vědom nebezpečnosti a závažnosti trestných činů proti životu a zdraví. Nejširší úpravu tedy poskytuje ochraně lidskému životu a zdraví trestní zákoník, kde trestné činy proti životu a zdraví jsou umístěny hned v první hlavě zvláštní části, a tím jim přikládá největší význam z hlediska důležitosti ochrany. Ustanovení týkající se ochrany života a zdraví najdeme dále v předpisech práva ústavního, správního i občanského.

Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod tvoří bezpochyby základní zákony našeho právního systému. Právo na život uvádí Listina základních práv a svobod hned v čl. 6, rozvádí ho dále ve čtyřech odstavcích. V prvním odstavci je stanoveno: „Každý má právo na život. Lidský život je hoděn ochrany již před narozením.“ Ochrana lidského života před narozením však není dále rozvedena v žádném jiném předpise. Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství dokonce v § 4 ustanovil, že ženě se uměle přeruší těhotenství, jestliže o to písemně požádá, nepřesahuje-li těhotenství dvanáct týdnů a nebrání-li tomu její zdravotní důvody a dále § 5 stanoví, že ženě lze uměle přerušit těhotenství mimo jiné tehdy, jestliže je ohrožen zdravý vývoj plodu nebo jestliže jde o geneticky vadný vývoj plodu. V souvislosti s tím se objevují i názory, že zákon o potratech je v rozporu s Listinou základních práv a svobod.¹ Význam ochrany lidského plodu je možné vykládat tím způsobem, že plod je bezesporu chráněnou hodnotou, ovšem hodnotou lišící se od hodnoty života a zdraví již narozeného člověka. Proto se jedná spíše o výkladové pravidlo, ze kterého není možné vyvodit zákaz umělého přerušení těhotenství.² Článek 6 dále uvádí, že nikdo nesmí být zbaven života a nepřipouští trest smrti. Zároveň však v odstavci čtvrtém povoluje výjimku z tohoto článku, jestliže je někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné. Právo na ochranu zdraví je v Listině zachyceno v čl. 31, který v druhé větě dále stanoví, že občané mají právo na bezplatnou zdravotní péči a zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.³

Ochrana života a zdraví je zachycena i v občanském zákoníku v rámci ustanovení § 11, který obsahuje demonstrativní výčet osobnostních práv. Podle § 11 má každá fyzická osoba

---

¹ HROMEK, Tomáš. Zákon o potratech je v rozporu s našim ústavním pořádkem. *Distance, revue pro kritické myšlení*, 2008, č. 4, s. 5.

² KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 973.

³ Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění zákona č. 162/1998 Sb.

právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.⁴

I Římané posuzovali útok na lidský život jako závažný delikt, ačkoliv úhel jejich pohledu na činy proti životu a zdraví byl poněkud odlišný než v dnešní době. Z počátečního nazírání na tyto činy jako na náboženské delikty, které způsobily zneprátení bohů, došlo postupně k vytvoření legálních definic trestných činů obsažené v různých zákonech a trestné činy začaly být stíhány státem, nikoliv členy rodiny. Vývoj trestání protiprávních činů zachycuje dílo *The historical and institutional context of Roman law*:

Prior to the emergence of the Roman state wrongdoers were usually dealt with the familia or the gens concerned and the penalties inflicted were mainly retributive in character. With the gradual development of the state during the regal era the punishment of wrongdoers came to be regulated by a system of customary norms of a largely religion nature. Later, a new type of offence (treason, sedition, murder) began to emerge which were pursued by the state itself and not a private individuals.

Překlad:⁵

Před vznikem římského státu se s pachateli vypořádala především rodina nebo příslušný kmen a uložené tresty měly spíše retribuční charakter. S postupným rozvojem státu, během královské doby, byly tresty regulovány obyčejovými normami převážně náboženské povahy. Později se začal objevovat nový typ trestných činů (velezrada, vzpoura, vražda), který byl stíhán ze strany státu, nikoliv soukromých osob.⁶

Řešení sporů prostřednictvím formálního, či neformálního řízení v rámci rodiny popisuje i Judy E. Gaughan, který ve své knize „Murder was not a crime. Homicide and Power in the Roman Republic“ uvádí převážně případy, kdy usmrcení jedince nebylo považováno za trestné, ba dokonce bylo shledáno žádoucím. Její název je poněkud matoucí v tom smyslu, že by mohl být vyložen tak, že Římané vůbec nepovažovali vraždu za škodlivé jednání a ponechali ji beztrestnou.

„Murder was not a crime, however, does not mean that the Romans lacked concern for the unjustified taking of human life. The question of whether an offense was considered morally wrong by members of society is different from asking how action was taken once an offense had been committed.“

---

⁴ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁵ Pokud není uvedeno jinak, je autorem všech překladů autorka diplomové práce.

⁶ MOUSOURAKIS, George. *The historical and institutional context of Roman law*. Ashgate Publishing, Ltd., 2003, s. 141.

Překlad:

Vražda nebyla zločin – to však neznamená, že by se Římané neobávali neoprávněného usmrcení člověka. Otázka, zda byl tento trestný čin posouzen za morálně špatný členy společnosti, je odlišná od otázky, jaká opatření byla přijata poté, co trestný čin byl již spáchán.⁷

K výběru diplomové práce z římského práva mě přivedla myšlenka, že římské právo tvoří základy nejen našeho právního řádu, ale i mnohých právních řádů v Evropě. Římské právo je sice právo dnes již zaniklého římského impéria, nicméně má velký význam i pro současné právo, bylo vzorem při vytváření kodifikací v 19. století a některé jeho termíny a principy se objevují v našem právu dodnes. Psaní diplomové práce z římského práva mi připadá jako poslední šance blíže je poznat, neboť ve své praxi se pravděpodobně budu již věnovat pouze právu současnému. Trestné činy proti životu a zdraví jsem zvolila, protože jak v právu římském, tak i v právu současném tvoří jednu z nejdůležitějších skupin trestných činů. Pokusím se tedy provést jejich srovnání a popsat jejich vývoj.

Hlavním obsahem mé práce bude výklad o každém trestním činu v právu římském, současném a v komparaci. Popíši, jaké tresty za jednotlivé trestné činy v římském právu hrozily, a zaměřím se také na vývoj jednotlivých skutkových podstat. Poté bude následovat výklad o ekvivalentním trestném činu v současném právu a jeho komparace s právem římským.

---

⁷ GAUGHAN, Judy. *Murder Was Not a Crime: Homicide and Power in the Roman Republic*. 1. vydání. Austin: University of Texas Press, 2009, s. 7.

2 Vražda a vražda novorozeného dítěte matkou podle římského a současného práva

2.1 Parricidium

Slovo *parricidium* má základ ve slově *parricidas*, jímž byl označován vrah svobodného občana, později blízkého příbuzného. *Parricidium*, jež patří mezi nejstarší *crimina publica* v římském právu, znamenala nejprve vražda svobodného občana, později vražda otce a dále jiných členů rodiny. Za principátu se *parricidium* stalo součástí širšího zločinu – *homicidium*.⁸

V době královské bylo páchaní trestné činnosti považováno za porušení smlouvy mezi bohy a lidmi, nikoliv jako útok na život, zdraví nebo majetek jednotlivce. Tím, že se pachatel dopustil trestné činnosti, narušil určitý soulad s bohy a nebyl postižen pouze on, ale celá společnost. Tento vztah mezi bohy a lidmi je označován jako *pax deorum* a znamená určitý mír s bohy nebo život v souladu s nimi.⁹ Za nejstarší římské právní normy jsou považovány královské zákony – *Leges regiae*. Jedná se o normy vydávané římskými králi, kteří v těchto zákonech utvrzovali nebo doplňovali obyčejová pravidla. Koncem doby královské sestavil jakýsi *Papirius* do sbírky *ius civile Papirianum*.¹⁰ V těchto zákonech bylo stanoveno, že kdo úmyslně usmrtí svobodného člověka, je vrahem. Stojí za zmínku, že Římané odlišovali úmyslné a nedbalostní jednání, což se výrazně odráželo v míře trestu. Za nedbalostní usmrcení člověka musel pachatel odevzdat agnátům zabitého berana před shromážděným římským lidem.¹¹ Za úmyslnou vraždu byl pachatel odevzdán příbuzným usmrceného, kteří ho mohli před lidovým shromážděním zabít.

V době rané římské republiky, kdy došlo sice k nahrazení některých tělesných trestů tresty peněžitými, přesné vymezení skutkových podstat trestných činů však ještě neexistovalo. Velký přínos pro vývoj římského trestního práva znamenal Zákon dvanácti desek z roku 449 př. n. l., jež se zmiňuje o *quaestores parricidii*, úřednících, kteří měli na starosti vyšetřování, zda došlo k úmyslnému nebo nedbalostnímu usmrcení a dohlíželi nad výkonem trestu. V této době dochází k výrazným změnám v oblasti trestního práva, zejména k přesnému vymezení skutkových podstat některých trestných činů a posílení pravomocí římského státu, kdy římský stát si vyhradil souzení pachatelů a výkon trestů.¹²

⁸ BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. vydání. Praha: Academia, 1994, s. 204.

⁹ SKŘEJPEK, Michal. *Ius et religio. Právo a náboženství ve starověkém Římě*. 1. vydání. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999, s. 23, 34.

¹⁰ SKŘEJPEK, Michal. *Texty ke studiu římského práva*. 1. vydání. Praha: Orac, 200, s. 13.

¹¹ SKŘEJPEK, Michal. *Texty ke studiu římského práva*. 1. vydání. Praha: Orac, 2001, s. 21.

¹² KINCL, Jaromír, URFUŠ, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. s. 319 - 323.

Parricidium pokrylo několik trestných činů. Zpočátku trestný čin *parricidium* znamenal vraždu otce rodiny a patřil mezi nejzávažnější. *Pater familias* totiž disponoval širokými pravomocemi nejen nad majetkem v rodině, ale i nad všemi členy domácnosti, kteří bez jeho souhlasu nemohli uzavřít sňatek, rozvést se, neměli ani právo kupovat nebo zcizit majetek. Velice známým případem otcovražd byl případ *Roscius*, který pochází z dob Sullovy diktatury (v letech 82 – 80 př. n. l). Cicero definoval tento případ jako *parricidium* a jeho postoj se stal základem pro další podobné případy.¹³ Postupně byla definice toho trestného činu rozšiřována o další členy rodiny.

V Digestech je stanoveno, kdo je odpovědný za *parricidium*:

Lege Pompeia de parricidiis cavetur, ut, si quis patrem matrem, avum aviam, fratrem sororem patrualem matrualem, patruum avunculum amitam, consobrinum consobrinam, uxorem virum generum socrum, vitricum, privignum privignam, patronum patronam occiderit cuiusve dolo malo id factum erit, ut poena ea teneatur quae est legis Corneliae de sicariis. Sed et mater, quae filium filiamve occiderit, eius legis poena adficitur, et avus, qui nepotem occiderit: et praeterea qui emit venenum ut patri daret, quamvis non potuerit dare.

Překlad:

Podle *Lex Pompeia de parricidio*¹⁴ je za *parricidium* trestně odpovědný ten, kdo usmrtí svého otce, svoji matku, prarodiče, sourozence, strýce, tetu, bratrance, sestřenici, manžela nebo manželku, zetě, snachu, nevlastního otce, nevlastní matku, nevlastního syna, nevlastní dceru nebo patrona. Stejně bude potrestána i matka, která usmrtí svého syna nebo dceru a prarodič, usmrtí-li svého vnuka. Stejnému trestu bude rovněž podléhat i ten, kdo zakoupí jed s úmyslem podat ho svému otci, i když mu jej nakonec nedá.¹⁵

Et ait Maecianus etiam conscios eadem poena adficiendos, non solum parricidas. Proinde conscii etiam extranei eadem poena adficiendi sunt.

Překlad:

Spolu s hlavním pachatelem bude potrestán i spolupachatel, i přestože je cizinec, a to stejným trestem jako hlavní pachatel.¹⁶

Si sciente creditore ad scelus committendum pecunia sit subministrata, ut puta si ad veneni mali comparationem vel etiam ut latronibus adgressoribusque daretur, qui patrem

¹³ THOMSON, Ole. *Classica Et Mediaevalia: Revue Danoise de Philologie Et D'Histoire*. University of Copenhagen: Museum Tusulanum Press, 1993, s. 147 - 150.

¹⁴ Tento zákon z roku 55 př. n. l vztáhl pojem *parricidium* i na vraždu jmenovaných blízkých příbuzných a změnil poena *cullei* v *interdictio aqua et igni* (Zákaz vody a ohně. Tento trest znamenal přísné vyhnanství, kdy vyhnaného nikdo nesměl pozvat k ohni a dát mu napít). Platil až do doby císaře Justiniana.

¹⁵ D 48. 9. 1.

¹⁶ D 48. 9. 6.

interficerent: parricidii poena tenebitur, qui quaesierit pecuniam quique eorum ita crediderint aut a quo ita caverint.

Překlad:

Za spolupachatele může být považován i ten, kdo poskytne pachateli peníze, přičemž si je vědom, že se je pachatel chystá použít ke spáchání vraždy, např. pachatel za poskytnuté peníze sjedná nájemnou vraždu nebo za ně zakoupí jed.¹⁷

Frater autem eius, qui cognoverat tantum nec patri indicaverat, relegatus est et medicus supplicio affectus.

Překlad:

Pokud bratr obviněného věděl o jeho plánech a nevaroval otce, bude potrestán vyhoštěním.¹⁸

Za parricidium je považován i případ, kdy otec úmyslně zabil svého syna během lovu, protože se dozvěděl o cizoložství syna s nevlastní matkou. Císař Hadrián rozhodl potrestat otce vyhoštěním z důvodu nezákonného chování otce, neboť přesáhl rámec svých otcovských pravomocí.¹⁹

Pachatel byl za trestný čin *parricidium* potrestán tak, že byl nejprve zmrskán do krve holí a poté byl zašit do jednoho pytle spolu se psem, kohoutem, zmijí a opicí a takto byl vhozen do moře (tzv. *poena cullei*²⁰). Císař Hadrian stanovil, že pokud se moře nenacházelo blízko, byl pachatel vhozen mezi divokou zvěř. Z povahy tohoto trestu vyplývá, že Římané považovali *parricidium* za velmi zavrženíhodné jednání, neboť tím, že byl pachatel zašit do pytle, mu bylo znemožněno, aby dýchal s ostatními společný vzduch, aby se dotýkal země a vody. Původně se tento trest aplikoval pro všechny typy vražd. Později bylo stanoveno, že pachatelé vražd budou souzeni před soudními porotami a budou postiženi mírnějším trestem, než v případě vraždy příbuzného, která bude souzena před lidovým shromážděním a pachateli bude uložen mnohem horší trest.²¹

Digesta k tomuto trestu dodávají ještě následující:

Qui alias personas occiderint praeter matrem et patrem et avum et aviam (quos more maiorum puniri supra diximus), capitis poena plectentur aut ultimo supplicio mactantur.

---

¹⁷ D 48. 9. 7.

¹⁸ D 48.9.2.

¹⁹ AMIELANCZYK, Krzysztof. *Rzymskie prawo karne w reskryptach cesarza Hadriana*. Lublin: UMCS, 2006, s. 96.

²⁰ PRAŽÁK, Josef, NOVOTNÝ, František, SEDLÁČEK, Josef. *Latinsko – český slovník*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1955, s. 267, 337. *Poena cullei* – poena (trest), *cullei* (odvozeno od slova *culleus* – vak, pytel)

²¹ STRACHAN – DAVIDSON, James Leight: *Problems of the Roman criminal law*, svazek 1. Clarendon press, 1912, s. 21 - 22.

Překlad:

Osoba, která zabila jinou osobu z výše jmenovaných než rodiče nebo prarodiče, mohla být jednak potrestána trestem *poena cullei* nebo byla zasvěcena bohům.

Sane si per furorem aliquis parentem occiderit, impunitus erit, ut divi fratres rescripserunt super eo, qui per furorem matrem necaverat: nam sufficere furore ipso eum puniri, diligentiusque custodiendum esse aut etiam vinculis coercendum.

Překlad:

Pokud osoba nepřičetná usmrtila své rodiče, zůstala nepotrestána, neboť její nepřičetnost je sama o sobě jejím trestem. Tato osoba musela být hlídána se zvýšenou pozorností nebo dokonce musela být držena v řetězech.²²

2.2 Homicidium

Homicidium je termín užívaný v římském právu obecně pro vraždu nebo zabití, později však tento výraz zahrnul i jiné skutkové podstaty, např. *circumcisio* – obřizka u Nežidů nebo *magii* – kouzelnictví, zločin trestaný smrtí, pokud kouzla a čáry byly prováděny se zlým úmyslem někoho oklamat, poškodit nebo zabít.²³ Výraz *homicidium* je odvozen od slova *homo* (člověk) a *caedes* (zabití).²⁴

Homicidium bylo upraveno v *Lex Cornelia de sicariis et veneficis* (Zákon o úkladných vrazích a travičích), který byl přijat za Sullovy diktatury v roce 81 př. n. l. Tento zákon, který byl platný i za císaře Justiniana, upravoval nejen úkladnou vraždu, ale i *veneficium* – travičství, což zahrnovalo nejen podání jedu, ale také výrobu, koupi nebo prodej. Pachatel byl za vraždu a travičství potrestán deportací na ostrov a konfiskací veškerého majetku. Později bylo zvykem, že osoby z nižší třídy byly potrestány vhozením mezi divokou zvěř a osoby sociálně z vyšší vrstvy byly deportovány na ostrov.²⁵

Lex Cornelia de sicariis et veneficis stanovil o trestném činu *homicidium* následující:
Et qui hominem occiderit, punitur non habita differentia, cuius condicionis hominem interemit.

---

²² D 48. 9. 9.

²³ BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. vydání. Praha: Academia, 1994, s. 179.

²⁴ PRAŽÁK, Josef, NOVOTNÝ, František, SEDLÁČEK, Josef. *Latinsko – český slovník*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1955, s. 168, 631.

²⁵ RIGGSBY, Andrew. *Crime and punishment in Ciceronian Rome*. Austin: University of Texas Press, 1999, s. 50.

Překlad:

Každý, kdo spáchá vraždu, bude odpovědný bez ohledu na právní způsobilost usmrčené osoby.²⁶

Podle Digest je *homicidium* dále upraveno v reskriptech císaře Hadriána nebo Pia. Císař Hadrián ve svém reskriptu stanovil:

Divus Hadrianus rescripsit eum, qui hominem occidit, si non occidendi animo hoc admisit, absolvi posse, et qui hominem non occidit, sed vulneravit, ut occidat, pro homicida damnandum: et ex re constituendum hoc: nam si gladium strinxerit et in eo percusserit, indubitate occidendi animo id eum admisisse: sed si clavi percussit aut cucuma in rixa, quamvis ferro percusserit, tamen non occidendi animo. Leniendam poenam eius, qui in rixa casu magis quam voluntate homicidium admisit.

Překlad:

Pokud někdo neúmyslně zabije člověka, může být zproštěn viny, avšak pokud někdo úmyslně někoho postřelí s úmyslem ho usmrtit, může být uznán vinným. Rozhodnutí v těchto dvou případech musí být vydána s ohledem na okolnosti daného případu, např. pokud někdo bodne někoho mečem, není zde pochyb, že ho měl v úmyslu usmrtit. Avšak pokud někdo během hádky udeří někoho např. mosaznou nádobou používanou při koupeli, není zde zřejmý úmysl pachatele usmrtit, proto jeho trest bude mírnější než v případě úmyslného usmrcení.²⁷

V období republiky existovalo několik výjimek, kdy vražda nebyla trestná. Zákon dvanácti desek dovoluje zabít lupiče, který se do cizího domu vloupal v noci nebo ve dne se zbraní v ruce, avšak pokud okradený zároveň volal o pomoc. Později však bylo možné takového zloděje zabít pouze v sebeobraně, tedy tehdy, pokud se nebezpečí nemohl vyhnout jiným způsobem.²⁸ Podobné ustanovení najdeme i v Digestech:

Furem nocturnum si quis occiderit, ita demum impune feret, si parcere ei sine periculo suo non potuit.

Překlad:

Pokud někdo zabije zloděje v noci, je beztrestný, pokud ho nemohl ušetřit, aniž by sebe vystavil nebezpečí.²⁹

Dále mohl také *pater familias* využít své pravomoci tzv. *ius vitae necisque*, která znamenala právo nad životem a smrtí. Ve staré době byly osoby v jedné domácnosti podrobeny moci otce rodiny, který v krajních případech v rámci této pravomoci mohl

---

²⁶ D 48. 8. 1. 2.

²⁷ D 48. 8. 1. 3.

²⁸ SKŘEJPEK, Michal. *Texty ke studiu římského práva*. 1. vydání. Praha: Orac, 2001, s. 43.

²⁹ D 48. 8. 9.

způsobit smrt členu rodiny v rámci jeho potrestání, v tomto případě však musel svolat *judicium domesticum* – jakýsi domácí soud, jinak proti němu zakročil censor.³⁰ Toto právo náleželo otci rodiny v případě vážného provinění potomka, nejednalo se tedy o žádnou svévolnou pravomoc. V nejstarších dobách nebyla totiž vražda stíhána veřejně, neexistoval ani právní předpis týkající se vraždy a provinění potomka řešil pater familias prostřednictvím domácího soudu.³¹ Za beztrestného byl také považován otec, který přistihl při nevěře svoji vdanou dceru, kterou měl ve své moci, ve svém domě nebo v domě svého zetě. Podmínkou však bylo, že musel zabít oba, tedy svoji dceru i jejího svůdce. Pokud by zabil jen jednoho z nich, byl by stíhán podle *Lex Cornelia de sicariis et veneficiis* za vraždu.³² Digesta však ještě uvádějí: *Inauditum filium pater occidere non potest, sed accusare eum apud praefectum praesidemve provinciae debet.*

Překlad:

Otci nebylo dovoleno syna zabít, aniž by jej předtím vyslechl. Mohl ho však žalovat před prefektem nebo správcem provincie.³³

V Justinianských institucích je stanoveno, že protiprávně usmrtí ten, kdo usmrtí druhého, aniž by měl k tomu jakékoliv oprávnění. (INST. 4. 3.2). Není ale odpovědný ten, u kterého není žádná forma zavinění v případě, kdy usmrtí někoho náhodou (INST. 4. 3. 3). Ulpianus uvádí jako příklad člověka, který si hraje s nářadím na házení nebo cvičí a probodne cizího otroka, který jde okolo – v tomto případě se zavinění předpokládá. Pokud by podobný čin udělal voják na cvičišti nebo tam, kde se obvykle cvičí, nebude odpovědný, neboť v tomto případě by se nejednalo o žádnou formu zavinění (INST. 4. 3. 4). Zavinění se předpokládá i u ořezávače větví, který usmrtí kolemjdoucího otroka, pokud se tak stane na veřejné nebo polní cestě a ořezávač předtím nevolal dostatečně hlasitě, aby tomu mohl zabránit. Pokud by se tak stalo na soukromém pozemku, nebude za tento čin odpovědný, neboť nikdo cizí se zde neměl právo zdržovat (INST. 4. 3. 5).³⁴

Jak z Digest vyplývá, je zřejmé, že římské právo trestalo i vraždu nájemnou, naopak stejně jako dnes nebyly trestně odpovědné osoby nezletilé a nepřičetné. Římské právo rozlišovalo i případy, za které bylo možné uložit mírnější trest.

Nihil interest, occidat quis an causam mortis praebeat.

³⁰ BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. vydání. Praha: Academia, 1994, s. 148.

³¹ GAUGHAN, Judy. *Murder Was Not a Crime: Homicide and Power in the Roman Republic*. 1. vydání. Austin: University of Texas Press, 2009, s. 7.

³² BARTOŠEK, Milan. *Škola právního myšlení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1993, s. 90 – 91.

³³ D 48. 8. 2.

³⁴ BLAHO, Peter, SKŘEJPEK, Michal. *Justinianské Instituce*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2010, s. 309.

Překlad:

Za *homicidium* byl odpovědný nejen ten, kdo někoho úmyslně zabil, ale i ten, kdo pouze zapříčinil nějakým způsobem jeho smrt. I pachatel, který přímo oběť neusmrtí, ale objedná si k tomuto činu jiného člověka, bude odpovědný za vraždu.³⁵

Infans vel furiosus si hominem occiderint, lege Cornelia non tenentur, cum alterum innocentia consilii tuetur, alterum fati infelicitas excusat.

Překlad:

Pokud se vraždy dopustí nezletilý nebo nepřičetná osoba, nebude trestně odpovědný, neboť zde chybí zavinění a omlouvá ho jeho nešťastný osud.³⁶

Sed et in eum, qui uxorem deprehensam in adulterio occidit, divus Pius leviozem poenam irrogandam esse scripsit, et humiliore loco positum in exilium perpetuum dari iussit, in aliqua dignitate positum ad tempus relegari.

Překlad:

Císař Pius stanovil ve svém reskriptu, že manžel, který zabil svoji manželku poté, co ji přistihl při cizoložství, bude potrestán mírnějším trestem. Osoby z nižší třídy v tomto případě budou poslány do trvalého exilu, osoby vznešené, vysoce postavené budou vyhoštěny jen na určitou dobu.³⁷

Postupem času se trestný čin vraždy diferencoval do dvou hlavních skupin, které se od sebe liší hlavně znakem zavinění:

1. *Homicidium dolosum, qualificatum*, neboli vražda.

Za *homicidium dolosum* byla považována dobře uvážená, ve zlém úmyslu vykonaná vražda, která byla potrestána trestem smrti, většinou ukamenováním. Důležitým znakem tohoto typu vraždy je úmysl, proto v případě, kdy pachatel usmrtí svoji oběť zbraní, o které věděl, že může způsobit poškozenému smrt, úmysl je zde zřejmý a jedná se tedy o *homicidium dolosum*.

2. *Homicidium simplex*, neboli zabití – tato skupina se dělí do dvou podskupin

a. *Homicidium culposum* – spáchána s nedbalostním zaviněním, např. pokud osoba zabije někoho při nerozvážném střelení z luku

b. *Homicidium casuale vel fortuitum* – zde jde spíše o nepředvídatelnou nehodu, např. osobě při kácení stromu ulétne topůrko od sekery a zabije člověka.

Homicidium simplex je popsáno jako vražda spáchaná bez jakékoliv předchozí zášti nebo nenávisti, může se jednat i o vraždu spáchanou následkem náhlé hádky nebo záchvatem

³⁵ D 48. 8. 15.

³⁶ D 48. 8. 12.

³⁷ D 48. 8. 1. 5.

vzteku. Při posuzování, o který typ vraždy se jedná, musí soudce nebo jiná osoba znát práva, která případ posuzuje, pečlivě vnímat, co pachatele k tomuto činu vedlo.³⁸

Za spáchání vraždy byl pachateli udělen trest smrti, doživotní vyhoštění a konfiskace veškerého majetku. Dále byl pachatel zbaven veškerých soukromých i veřejných práv a nesměl se účastnit náboženských obřadů. Pokud byl odsouzen k trestu vyhoštění ze země a odmítal svoji zemi opustit, uplatnil se vůči němu trest smrti.³⁹

2.3 Vražda podle současného práva

Vražda je nejzávažnější a nejpřísněji postihovaný trestný čin, proto je z hlediska chráněných zájmů řazena již v hlavě první a v prvním dílu nového trestního zákoníku. Až do přijetí nového trestního zákoníku existovala jediná základní skutková podstata trestného činu vraždy podle § 219 odst. 1, dále kvalifikovaná skutková podstata v odst. 2 a privilegovaná skutková podstata vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 220. Nebylo však nijak rozlišeno, jednalo-li se o úkladnou vraždu, úmyslné usmrcení nebo zabití. Důležitým kritériem pro právní kvalifikaci byl úmysl pachatele, který musel směřovat k usmrcení člověka. Protože se v praxi vyskytují různé způsoby spáchání vražd, vyskytlo se několik názorů, aby při rekodifikaci trestního zákona bylo vytvořeno více skutkových podstat úmyslného usmrcení.⁴⁰

Nový trestní zákoník, platný od 1. 1. 2010, rozlišuje vraždu prostou (§ 140 odst. 1), vraždu spáchanou s rozmyslem nebo po předchozím uvážení (§ 141 odst. 2) a zavádí novou privilegovanou skutkovou podstatu trestného činu zabití (§ 141). Aby byla naplněna skutková podstata těchto trestných činů, je třeba úmyslu usmrtit nebo k usmrcení přispět. Nově bylo do trestního zákoníku přidáno usmrcení z nedbalosti (§ 143).⁴¹ Protože předmětem ochrany trestného činu vraždy je lidský život, je důležité přesně vymezit počátek a konec lidského života. Za počátek lidského života je považován začátek porodu, pojem smrti je na základě lékařské vědy vykládán jako biologická smrt mozku - tedy takový stav organismu, kdy je obnovení všech životních funkcí již vyloučeno.⁴²

³⁸ MICHAELIS, Johann David. *Commentaries on the Laws of Moses*. London: Rivington, 1814, s. 217 - 222.

³⁹ BAR, Carl Ludwig von. *A History of Continental Criminal Law*. New Jersey: The Lawbook Exchange, LTD., 1999, s. 8.

⁴⁰ MUSIL, Jan. Český trestní zákon potřebuje diferencovanější skutkovou podstatu úmyslného usmrcení. *Trestní právo*, 2004, č. 10, s. 10.

⁴¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 475.

⁴² Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 31. října 1985, sp. zn. Tpjf 24/85.

2. 3. 1 Vražda podle § 140 odst. 1

Usmrcení člověka je znakem objektivní stránky trestného činu vraždy a rozumí se jím jakýkoliv způsob zbavení života živého člověka. Je nerozhodné, jakých prostředků bylo k usmrcení člověka použito, nebo zda šlo o jednání jednorázové nebo postupné a dlouhodobé. Usmrcení člověka lze spáchat konáním, ale i opomenutím takového jednání, ke kterému byl pachatel povinen podle jiného právního předpisu, úředního rozhodnutí nebo smlouvy. Tuto zvláštní povinnost konat je třeba odlišit od obecné povinnosti konat, kterou stanovil trestní zákoník v § 150 jako obecnou povinnost poskytnout pomoc a jejíž porušení nezakládá trestní odpovědnost za následek a povinný odpovídá pouze za porušení obecné povinnosti.⁴³

K trestní odpovědnosti je třeba, aby úmysl pachatele směřoval k usmrcení člověka. Aby mohl být pachatel uznán vinným, musí být bezpečně tento úmysl prokázán. To platí jak o úmyslu přímém, tak o úmyslu nepřímém, přičemž je třeba vycházet z okolností, za nichž k útoku došlo, jakým motivem byl pachatel veden, co útoku předcházelo, jak byl útok veden, jakého nástroje bylo použito, zda pachatel záměrně útočil proti takové části těla, kde jsou orgány důležité pro život, které jsou snadno zasažitelné. Úmysl je zřejmý např. u pachatele, který po předchozí výhrůžce zabitím bodl poškozeného dvakrát do břicha nožem o délce čepele 17. 5 cm.⁴⁴

Pokud tedy pachatel nechtěl způsobit smrt a nevěděl, že takový následek může způsobit, nebo to věděl, ale nebyl s tím srozuměn, nebude trestně odpovědný za vraždu. Protože podle § 140 odst. 2 je postihnut pachatel, který jiného úmyslně usmrtí s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, podle § 140 odst. 1 bude postihován pachatel, který jedná v náhlém hnutí mysli, což může být jednání v afektu nebo jiném podobném stavu. Přímý úmysl lze dovodit i z takového jednání, kdy pachatel v převládajícím afektu zlosti vyvolaném jednáním poškozeného třikrát z bezprostřední blízkosti vystřelil na poškozeného do oblasti srdce a následně do dalších míst, kde se nacházejí důležité orgány. Při určování formy zavinění je třeba vzít v úvahu i další skutečnosti, např. povahu použitého vražedného prostředku, vzdálenost vůči tělu poškozeného, směr opakovaných výstřelů, znalosti pachatele o střelných zbraních a jejich účinku.⁴⁵ Úmysl usmrtit jiného lze dovodit i z útoku na poškozeného (neočekávaně, bez předchozího varování) i z použité střelné zbraně, kterou obviněný zaútočil na hlavu poškozeného výstřelem, přičemž musel vědět, že v hlavě se nachází životně důležité orgány.⁴⁶

⁴³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník - 2. díl*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1299.

⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. října 2009, sp. zn. 3 Tdo 1181/2009.

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. března 2010, sp. zn. 3 Tdo 1423/2009.

⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. července 2009, sp. zn. 7 Tdo 734/2009.

Naopak ze skutečnosti, že pachatel pronesl na adresu poškozeného výhrůžky usmrcením, když mezi nimi probíhala hádka nebo ve vzteku, nelze bez dalšího vyvozovat úmysl usmrtit poškozeného, když jinak z jeho útoku proti poškozené objektivně žádné reálné ohrožení života nevyplývalo.⁴⁷

2. 3. 2 Vražda podle § 140 odst. 2

Trestněprávní nauka již delší dobu poukazovala na skutečnost, že v trestním zákoně by měla být diferencovanější úprava skutkové podstaty trestného činu vraždy, neboť dosavadní ustanovení § 219 mohlo již velmi těžko postihnout různorodost případů vražd, které se v praxi objevují. Do nového trestního zákoníku byla tedy přidána předem uvážení vražda a vražda spáchaná s rozmyslem.

Případy, kdy pachatel jednal s rozmyslem nebo po předchozím uvážení jsou postihovány přísněji než vražda podle § 140 odst. 1 nebo zabití. Čin takového pachatele je totiž nebezpečnější, neboť pachatel jednal na základě racionální úvahy, od které neupustil a čin dokonal. Může jít o čin, ke kterému se pachatel rozhodl pod vlivem silných emocí, avšak mezi jeho rozhodnutím a spácháním trestného činu uplynula doba, během které si mohl uvědomit škodlivost a následky trestného činu. Dále se může jednat o případ, kdy pachatel vědom si všech následků celý čin naplánoval, z čehož vyplývá, že nešlo o žádnou spontánní, zkratkovitou reakci.⁴⁸

Rozmysl a předchozí uvážení lze považovat za myšlenkovou činnost pachatele, která spočívá v hodnocení podstatných okolností, jež předchází a podmiňuje rozhodnutí spáchat trestný čin. Nejedná se tedy o žádnou složku či zvláštní znak úmyslu. Předchozí uvážení zahrnuje rozhodnutí spáchat trestný čin i samotný plán. Není přitom vyžadováno, aby předchozí úvaha spočívala v detailním a rafinovaném naplánování všech kroků. Na právní kvalifikaci se ani nic nemění, pokud jeho předem rozmyšlený útok proběhl jinak, než si pachatel předem naplánoval. Rozmysl je myšlenková činnost, která útoku předchází bezprostředně nebo jen s malým časovým odstupem. Po dobu tohoto okamžiku má pachatel možnost zvážit důvody pro spáchání trestného činu, ale i skutečnosti, které ho mohou od spáchání vraždy odradit. Na rozdíl od předchozího uvážení zde chybí fáze plánování. Spáchání trestného činu s rozmyslem je negativně vymezeno vůči afektu a jiným podobným stavům. Afekt není přímo zákonným znakem vraždy podle § 140 odst. 1, je vymezen a *contratio* jako nedostatek rozmyslu.⁴⁹

⁴⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. listopadu 1993, sp. zn. 5 To 76/93.

⁴⁸ HOŘÁK, Jaromír. Předem uvážená vražda a vražda spáchaná s rozmyslem (část I.). *Trestní právo*, 2009, č. 9, s. 20.

⁴⁹ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 53.

Předchozí uvážení a rozmysl patří k vnitřní stránce trestného činu. Při dokazování je třeba tedy vycházet z určitých skutečností, kterými jsou:

1. Verbální projevy pachatele
2. Přípravná jednání pachatele
3. Způsob spáchání trestného činu
4. Chování pachatele po spáchání trestného činu⁵⁰

2. 3. 3 Trestný čin zabití podle § 141

Jednou z velkých změn, kterou přinesl nový trestní zákoník v rámci rozlišení úmyslných usmrcení, je zavedení nové privilegované podstaty trestného činu zabití. Trestný čin zabití zahrnuje případy, kdy pachatel jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli nebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného.⁵¹ Vzhledem k nižší trestní sazbě za tento trestní čin lze usuzovat, že silné rozrušení pachatele, které ho provázelo během páchání trestného činu, lze do určité míry považovat za omluvitelné a ospravedlnitelné. I přesto jde stále o jednání, které je právním řádem zakázáno a pachatele nelze zprostit viny z důvodu nutné obrany nebo krajní nouze.

Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech a přečinech, který platil v českých zemích do roku 1950, upravoval různé skutkové podstaty úmyslného usmrcení. Rozlišoval čtyři druhy vražd: vraždu úkladnou, loupežnou, zjednanou a prostou.⁵² V případě úmyslného usmrcení bylo zohledněno, pokud pachatel usmrtil svoji oběť v prudkém hnutí mysli. Judikatura z této doby uvádí: „Prudké hnutí mysli, vytrysknuvší z obyčejného citu lidského, není důvodem, vylučujícím trestnost.“ Pokud někdo zabil v prudkém hnutí mysli, bylo to považováno za polehčující okolnost, avšak prudké hnutí mysli muselo být dáno povahou člověka, nebylo tedy tolerováno, pokud vzniklo např. požitím alkoholu.⁵³

Silné rozrušení může u pachatele vzniknout postupně, např. v důsledku narůstajících obav, nebo může mít povahu náhlé, prudké, afektivní reakce. Silné rozrušení nemusí vždy ovlivnit přičetnost, vede však určitému oslabení psychických zábran a schopnosti rozumně uvažovat. Pojmy strach, úlek nebo zmatek jsou podle trestního zákoníku považovány za omluvitelné hnutí mysli. Jde o určité emotivní reakce, které musí vyvolat silné rozrušení. Jinými omluvitelnými hnutími mysli mohou být i soucit, žal nebo smutek.

⁵⁰ HOŘÁK, Jaromír. Předem uvážená vražda a vražda spáchaná s rozmyslem (část II.). *Trestní právo*, 2009, č. 9, s. 20.

⁵¹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník - 2. díl*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1324.

⁵² MUSIL, Jan. Český trestní zákon potřebuje diferencovanější skutkovou podstatu úmyslného usmrcení. *Trestní právo*, 2004, č. 10, s. 11.

⁵³ Rozhodnutí ze dne 23. července 1921, sp. zn. Kr I 647/21.

Vedle silného rozrušení může být ještě dalším zákonným znakem zabití zavrženíhodné jednání poškozeného – tzv. provokace. Zavrženíhodné jednání nemusí trestnému činu bezprostředně předcházet, není ani potřeba, aby pachatel jednal v silném rozrušení, provokace však musí být příčinou jednání pachatele. Charakter provokujícího jednání poškozeného by měl být v odpovídajícím poměru k významu objektu trestného činu zabití, může se jednat o násilný útok, domácí násilí, ale i šikanu, útisk, nebo vydírání. V případě útoku proti majetku lze za zavrženíhodné jednání považovat jen útoky, kdy je škoda na majetku závažná natolik, že představuje existenční ohrožení poškozeného.

Mezi úmyslným usmrcením a silným rozrušením pachatele nebo zavrženíhodným jednáním poškozeného musí být příčinná souvislost. Z povahy trestného činu vyplývá, že reakce pachatele musí být taková, aby jeho jednání bylo posouzeno s určitou shovívavostí, avšak nesmí vést k beztrestnosti pachatele.⁵⁴

2. 3. 4 Problematika euthanasie

Euthanasie, neboli usmrcení na žádost, je nejen u nás, ale i v mnoha jiných evropských zemích velmi diskutovanou otázkou jak v oblasti zdravotnické, tak i etické, či sociologické a existuje na ni spousta názorů a definic. Jednou z možných definic euthanasie je vědomé ukončení života nevyлéčitelně smrtelně nemocného člověka, plně způsobilého k právním úkonům na jeho žádost například vpíchnutím smrtelné látky jedu nebo jiným způsobem.⁵⁵

Některé zahraniční úpravy na rozdíl od české právní úpravy obsahují privilegovanou skutkovou podstatu usmrcení na žádost. První dva státy v Evropě, které výslovně dovolily přímou aktivní euthanasii za splnění předem určených podmínek, byly Nizozemí a Belgie. Těmi podmínkami jsou např. dobrovolnost a důkladné uvážení pacienta, který musí zastávat názor, že neexistuje žádné jiné přijatelné řešení situace a poučení pacienta o jeho zdravotním stavu. Lékař musí být přesvědčen o trvalosti a nesnesitelnosti pacientova utrpení a musí tento stav konzultovat ještě s jedním lékařem, který musí zastávat stejný názor. V Belgii se navíc ještě vyžaduje zletilost a způsobilost k právním úkonům.⁵⁶

Osnova nového trestního zákoníku obsahovala návrh ustanovení, která se týkala usmrcení na žádost. Podle tohoto trestného činu, kdo ze soucitu usmrtí nevyлéčitelně nemocnou osobu, která trpí somatickou nemocí, na její vážně míněnou a naléhavou žádost, bude potrestán odnětím svobody až na šest let. Druhý odstavec upřesnil několik pojmů, např. vážně míněnou

⁵⁴ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 65.

⁵⁵ FENYK, Jaroslav. Stručné zamýšlení nad trestností usmrcení na žádost a z útrpnosti a v případě tzv. asistované sebevraždy (euthanasie). *Trestní právo*, 2004, č. 6, s. 4.

⁵⁶ CÍSAŘOVÁ, Dagmar, SOVOVÁ, Olga. *Trestní právo a zdravotnictví*. 2. vydání. Praha: Orac, 2004, s. 120 – 121.

a naléhavou žádostí se rozumí svobodný a určitý projev vůle osoby starší osmnácti let, která není zbavena ani omezena ve způsobilosti k právním úkonům a není stížena duševní poruchou, jednoznačně a důrazně směřující k jejímu vlastnímu usmrcení.⁵⁷ Toto ustanovení však nebude možné aplikovat tzv. čistou euthanasii, kdy lékař u nevléčitelných a umírajících pacientů tiší bolest podáváním léků proti bolesti, neboť cílem lékařské péče není prodlužovat lidský život za každou cenu.⁵⁸

V případech, kdy by se lékař dopustil usmrcení na žádost pacienta, by bylo nutné pečlivě rozlišit, zda se jedná o zabití, nebo vraždu podle § 140 odst. 1. O zabití by se jednalo v případě, kdy soucit pachatele způsobil silné rozrušení. Dále by bylo třeba zvážit i povahu trestného činu a posoudit, zda nebyly splněny podmínky pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody.⁵⁹

2. 3. 5 Usmrcení z nedbalosti podle § 143

Tento trestný čin se od výše uvedených liší znakem zavinění, neboť v tomto případě pachatel neměl v úmyslu poškozeného usmrtit. Usmrcení z nedbalosti se dopustí také ten, kdo poruší důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona, a tím někomu z nedbalosti způsobí smrt. Přísněji bude potrestán pachatel, který tento čin spáchá v důsledku porušení zákonů o ochraně životního prostředí, zákony o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienické zákony.

Rozhodným znakem tohoto trestného činu je nedbalost, pachatel tedy věděl nebo mohl vědět, že svým jednáním může způsobit smrt. Pokud pachatel věděl nebo měl a mohl vědět, že svým jednáním může způsobit ublížení na zdraví, ale nevěděl vzhledem k svým okolnostem a poměrům, že může způsobit smrt, je možné jeho jednání posoudit jako ublížení na zdraví z nedbalosti.⁶⁰

Velká většina trestných činů páchaných z nedbalosti souvisí s porušením dopravních předpisů. Za porušení důležité povinnosti v dopravě považuje judikatura např. nevěnování se plně řízení motorového vozidla a nesledování situace v silničním provozu, neboť takové jednání zpravidla bývá spojeno s dopravními nehodami s vážnými následky na životech a zdraví lidí, případně též na majetku.⁶¹ Dále je za porušení důležité povinnosti v dopravě

---

⁵⁷ FENYK, Jaroslav. Stručné zamyšlení nad trestností usmrcení na žádost a z útrpnosti a v případě tzv. asistované sebevraždy (euthanasie). *Trestní právo*, 2004, č. 6, s. 4.

⁵⁸ ŠÁMAL, Pavel. K právní úpravě eutanázie v novém trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 5, s. 155.

⁵⁹ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník - 2. díl*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1326.

⁶⁰ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník - 2. díl*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1335 – 1336.

⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2010, sp. zn. 6 Tdo 229/2010.

možno považovat nepřiměřenou jízdu v zatáčce, tzv. řezání zatáčky, jímž se řidič dostane do protisměru.⁶²

2. 4 Komparace vraždy v římském a současném právu

Při zkoumání skutkové podstaty vraždy v římském právu můžeme vyzorovat určitou analogii s právem současným. V dnešním právu je vražda považována za nejzávažnější trestný čin, proto je umístěna hned v první hlavě trestního zákoníku. V římském právu patřila vražda mezi nejzávažnější zločiny, avšak za srovnatelně závažné z hlediska trestu byly považovány i jiné trestné činy, např. velezrada nebo náboženské trestné činy, mezi něž patřila hlavně ztráta panenství u Vestálek, kněžek, jež neustále udržovaly posvátný oheň v chrámu bohyně Vesty. Po celou dobu služby nesměly ztratit panenství a teprve po uplynutí doby třiceti let se mohly provdat. Ztráta panenství patřila mezi nejzávažnější provinění, která narušovala soulad s bohy. Trestem bylo zakopání zaživa a svůdce byl ubit.⁶³

Velkou vyspělost a propracovanost římského práva lze spatřovat i v tom, že Římané rozlišovali úmyslnou vraždu a neúmyslné zabití a to již v nejstarším právu. Pozdější výraz pro vraždu, *homicidium dolosum* by mohl odpovídat dnešní vraždě podle § 140 odst. 1, příp. § 140 odst. 2. K trestnému činu *homicidium culposum* by bylo možné přirovnat zabití podle § 141 trestního zákoníku. V případě spáchání *homicidium casuale vel fortuitum* by pachatel v dnešní době mohl být odpovědný za usmrcení z nedbalosti, případně by mohl být uznán beztrestným, pokud u něj nebude shledána žádná forma zavinění. Dnešní právo nijak nerozlišuje jakýkoliv vztah poškozeného k pachateli, jak tomu bylo v římském právu, kdy vražda otce nebo jiného příbuzného byla odlišena jak názvem, tak i povahou trestu. Avšak přísněji je dnes trestán pachatel, který úmyslně usmrtí osobu mladší 15 let, těhotnou ženu, úřední osobu nebo svědka, znalce, tlumočníka při výkonu jejich pravomocí.⁶⁴ Další podobnost římského práva s právem současným lze spatřovat i v trestání spolupachatelství nebo naopak beztrestností, tam kde chybí znak přičetnosti nebo u mladistvých.

Co se týče případů, kdy usmrcení nebylo v římském právu trestné, např. výše zmíněné usmrcení nevěrné dcery a jejího svůdce otcem rodiny, dnešní právo takové výjimky nezná. Podle současného práva by pachatel mohl být uznán beztrestným v případech nutné obrany, krajní nouze nebo oprávněného použití zbraně. Ve výše uvedeném případě, kdy byl zloděj přistižen v noci nebo se zbraní v ruce, by se poškozený mohl bránit, avšak v případě krajní

⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. září 1960, sp. zn. 8 Tz 10/60.

⁶³ SKŘEJPEK, Michal. *Ius et religio. Právo a náboženství ve starověkém Římě*. 1. vydání. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999, s. 201 - 202.

⁶⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

nouze nesmí být následek při odvracení nebezpečí stejně závažný nebo ještě závažnější, než jaký hrozil. S ohledem na tuto zásadu proporcionality by tedy poškozený nesměl zloděje usmrtit, neboť zájem na ochraně lidského života převažuje nad zájmem ochrany majetku. Pokud by zloděj na poškozeného zaútočil, může se poškozený bránit v nutné obraně, přičemž zde není nutná proporcionalita jako u krajní nouze. I z judikatury vyplývá, že pokud obránce použije proti neozbrojenému útočníkovi zbraně, neznamená, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku. Podmínkou nutné obrany totiž není skutečnost, že útok nebylo možno odvrátit jinak. Obránce není povinen ustupovat před neoprávněným přímo hrozícím nebo trvajícím útokem na zájem chráněný trestním zákonem.⁶⁵ Poškozený může použít takové obrany, která útok odvrátí, obrana však nesmí být zjevně nepřiměřená, pokud by zloděj neměl zbraň, bylo by jeho usmrcení považováno za exces.

Vliv římského práva, co se týče beztrestného usmrcení, můžeme pozorovat ještě v 16. století, kdy pachatel nebyl trestně odpovědný v případě usmrcení např. nočního zloděje, nevěrné manželky či dcery a jejího milence, pokud byli přistiženi, či protivníka, který mu dal záminku (vytasil meč nebo urazil nadávkou). Mnozí historikové si však uvědomovali tuto nedostatečnost soudobého trestního práva, např. Mikuláš Dačický z Heslova údajně pronesl: „*Toto neslycháno, aby se někde sami tak o hrdla připravovali jako páni Čechové.*“⁶⁶

Zcela odlišné je trestání pachatelů za vraždu v římském a současném právu. Trest jako *poena cullei*, kde šlo spíše o náboženskou tradici, dnešní právo nezná a neaplikuje, stejně jako deportaci na ostrov nebo vyhoštění. Hojně využívaný byl v římském právu trest smrti, který měl nejrůznější podoby. Ještě v 11. století nevzbuzovalo zabití člověka veřejný zájem a vše bylo ponecháno soukromému narovnání mezi pachatelem a příbuznými zabitého. V případě vraždy příbuzného či otroka bylo možné vznést žalobu k panovníkovi či jeho úředníkům, avšak ti uložili pouze odškodné a odsouzení k nákladům řízení.⁶⁷ Dnes jsou pachatelé vražd trestáni trestem odnětí svobody, jehož výměra záleží na okolnostech daného případu. Za vraždu podle § 140 odst. 1 hrozí pachateli trest odnětí svobody v rozmezí deseti až osmnácti let, za vraždu spáchanou s rozmyslem nebo po předchozím uvážení se trestní sazba zvyšuje na dvanáct až dvacet let. Za trestný čin zabití podle § 141 ukládá naopak zákon mírnější trest v rozmezí tří až deseti let trestu odnětí svobody.⁶⁸

⁶⁵ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 19. prosince 1994, sp. zn. 7 To 202/94.

⁶⁶ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. 1. vydání. Praha: Orac, 1995, s. 123.

⁶⁷ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 4.

⁶⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

2. 5 Infanticidium

Výraz *infanticidium* vznikl ze slova *infans*, což je výraz pro dítě, které neumí rozumně vyjadřovat své myšlenky (*Qui fari non potest*=ti, co nemluví) a od slova *caedere* (zabít).

Od doby vlády císaře Justiniana jsou za *infantes* označovány děti do sedmého roku a jsou zcela nezpůsobilí k právním úkonům. *Infanticidium* znamenalo tedy vraždu dítěte, které byla trestána stejně jako vražda podle *Lex Cornelia de sicariis* a *Lex Pompeia de parricidiis*.

První zákaz *infanticidia* podle práva je připisován již zakladateli Říma, Romulovi. První výjimku v případě *infanticidia* přináší Zákon dvanácti desek, který dovoluje zabít dítě, které se narodí nějakým způsobem zohyzdění.⁶⁹

Podle královských zákonů je zakázáno pohřbit ženu, která zemřela těhotná, dokud nebyl z jejího těla vyňat plod. Každý, kdo porušil toto nařízení, byl považován za toho, kdo vzal naději živému dítěti spálením těhotné matky:

*Negat lex regia mulierem, quae praegnas mortua sit, humari, antequam partus ei excidatur: qui contra fecerit, spem animantis cum gravida peremisse videtur.*⁷⁰

Trestný čin *infanticidia* se týkal již narozených dětí, avšak jak je zřejmé ze Zákona dvanácti desek, nebo z Digest, Římané trestali také vyvolání potratu.

Si mulierem visceribus suis vim intulisse, quo partum abigeret, constiterit, eam in exilium praeses provinciae exiget.

Překlad:

Pokud by se prokázalo, že žena vyvinula úsilí k tomu, aby potratila, guvernér provincie stanovil, že bude poslána do exilu.⁷¹

Prvním Římanem, který veřejně napadl potraty, byl Cicero. Ten se však neobával o zdraví nenarozeného dítěte, spíše jej znepokojovalo, že potrat v rodině by měl negativní dopad obecně na pověst rodiny, římský stát a lidskou rasu. Císař Caesar ve svých ediktech z roku 18 př. n. l. a 9 n. l. podporoval rození dětí místo potratů a zabíjení dětí, nikdy však samotné potraty nezakázal. Důvodem bylo pravděpodobně, že se v římském právu odrazily názory stoických filozofů, že nenarozené dítě nelze považovat za lidskou bytost. Prvním římským císařem, jež prohlásil vyvolání potratu za trestný čin, byl Septimus Severus, který vládl v letech 193 – 211. Za podstoupení potratu byla žena poslána nějaký čas do exilu. Avšak

⁶⁹ BERGER, Adolf. *Encyclopedic dictionary of Roman law*. New Jersey: The lawbook exchange, LTC, 2004, s. 500.

⁷⁰ SKŘEJPEK, Michal. *Texty ke studiu římského práva*. 1. vydání. Praha: Orac, 200, s. 21.

⁷¹ D 48. 8. 8.

spíše než chránit nenarozené dítě, bylo účelem tohoto zákazu chránit práva otce ve vztahu k nenarozenému dítěti. Potrat v této době nebyl považován za stejný trestný čin jako vražda.⁷²

I přestože bylo *infanticidium* od prvního století považováno za protiprávní, bylo nepochybně stále praktikováno. Důležitým mezníkem pro vývoj *infanticidia* bylo 4. století, kdy veřejné mínění začalo považovat *infanticidium* za vraždu. Císař Konstantin, první křesťanský císař, nařídil, že stát má zajistit prostředky obživy a vzdělání chudým dětem a má se předcházet prodeji a zabíjení dětí. Tím byla poprvé stanovena určitá odpovědnost státu za péče o děti. V této době se také za *infanticidium* začalo považovat odložení dítěte, přičemž otci, který nařídil, aby dítě bylo odloženo, hrozil trest smrti. Potrestána byla také žena, která pomohla jiné ženě pomocí jedu přivodit potrat. Tato žena měla být zapuzena svým manželem a přišla o věno.⁷³

I v průběhu dějin bylo na *infanticidium* pohlíženo jako na negativní jev ve společnosti. Zpočátku ve středověku nedocházelo k veřejnému stíhání tohoto trestného činu, což bylo způsobené pravděpodobně příkládáním menšímu významu pozemskému životu. Ke zlomu došlo díky působení církve, kdy se změnil celkový náhled na úmyslné usmrcení dítěte rodičem. Pachatel byl tenkrát trestán oběšením, nezletilé matky však byly pouze bity a uvězněny. Pokud matka úmyslně vyvolala potrat, byla zahrabána zaživa i s mrtvolou dítěte.⁷⁴ Legislativní texty z 16. – 18. století připouštěly i několik polehčujících okolností, které představovaly např. forma a zralost plodu nebo pokud usmrcený zárodek byl nějak postižený. I z rozsudků Pražského apelačního soudu je znát, že určení výměry trestů ovlivňovala celá řada faktorů, např. věk, sociální postavení nebo forma spáchání trestného činu. Během přípravných prací na novém trestním zákoníku pro habsburské země se Josef II. vyjádřil k problematice *infanticidia* tak, že v této oblasti by neměl být přijat žádný represivní zákon, dokud nebudou zavedena dostatečná preventivní opatření a nebude postaráno o těhotné svobodné ženy. Zároveň se postaral o zrovnoprávnění manželských dětí s nemanželskými, avšak pouze dočasně, neboť tuto rovnoprávnost zrušil František II.⁷⁵

Trestní zákon z roku 1803 již obsahoval privilegovanou skutkovou podstatu zločinu zavraždění dítěte. Podle ustanovení § 139 je předmětem útoku dítě při porodu, podle

---

⁷² *Greek and Roman Attitudes To Abortion* [online]. [cit. 3. prosince. 2010]. Dostupné na <http://internetbiblecollege.net/Lessons/Greek%20Roman%20&%20Jewish%20attitudes%20to%20abortion.pdf>

⁷³ DUBY, Georges, PERROT, Michelle. *A history of women in the West: From ancient goddesses to Christian saint*. 1. vydání. Cambridge: Harvard University Press, 1994, s. 332 – 333.

⁷⁴ TICHÝ, L. Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestní právo*, 2006, č. 7 a 8, s. 20.

⁷⁵ TINKOVÁ, Daniela. *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*. 1. vydání. Praha: Argo, 2007, s. 329.

okolností ještě nějaký čas potom, pokud trvá mimořádný duševní stav matčin. Stačilo, že plod vyšel z těla matky a nebylo vyžadováno, aby byl od matčina těla úplně oddělen.⁷⁶

2. 6 Vražda novorozeného dítěte matkou podle § 142

S trestným činem vraždy novorozeného dítěte matkou se lidstvo setkávalo v průběhu celých dějin, od antiky až po starověk, středověk po současnou dobu. Dnes je vražda novorozeného dítěte matkou privilegovanou skutkovou podstatou k trestnému činu vraždy. Pachatelem tohoto trestného činu může být jediné matka, která usmrtí své novorozené dítě při porodu nebo bezprostředně po něm ve stavu rozrušení způsobené porodem. Tyto dvě podmínky musí být splněny zároveň, jinak by se jednalo o trestný čin vraždy podle § 140, stejně jako v případě, kdy by novorozené dítě usmrtil někdo jiný.

Pro správnou kvalifikaci tohoto trestného činu, zvláště rozlišení, zda jde o vraždu podle § 140 nebo § 142, je důležitý výklad několika pojmů. Stav rozrušení způsobený porodem je možné charakterizovat jako duševní a tělesný stav ženy ovlivněný ztrátou krve, který má svůj původ ve fyziologickém ději způsobeném porodem, oslabuje její vůli a odolnost vůči různým vnějším i vnitřním podnětům, a to údajně zejména u žen citově labilních a psychopatických.⁷⁷ Současně však nelze vycházet z toho, že každá matka se v průběhu a po porodu v jeho souvislosti vyskytuje v takovém stavu rozrušení způsobeným porodem, jaký předpokládá trestní zákoník. Takovýto stupeň rozrušení je třeba zjišťovat na základě znaleckého rozsudku z odvětví porodnictví a psychiatrie. Zákonný znak rozrušení způsobený porodem přitom nelze ztotožňovat s příčteností pachatelky, neboť kritéria pro jejich posouzení jsou rozdílná a v každém konkrétním případě je třeba okolnosti k těmto otázkám se vztahující řešit a posuzovat samostatně.⁷⁸

Soudy se v několika rozhodnutích zabývaly rozrušením způsobeným porodem jako zvláštním znakem subjektivní stránky tohoto trestného činu a posuzovaly i případy, kdy se matka ještě před porodem rozhodla usmrtit narozené dítě. Ve starším rozhodnutí Krajský soud v Brně připustil, že pokud žena pojala v době těhotenství úmysl zabít novorozené dítě, které pak porodu nebo bezprostředně po něm také usmrtila, avšak ve stavu rozrušení způsobeným porodem, může být daný čin posouzen jako vražda novorozeného dítěte matkou. Dále soud v tomto případě řešil, jak kvalifikovat jednání návodce. Protože pachatelem trestního činu podle § 142 může být pouze matka novorozeného dítěte, pak ten, kdo matku navedl nebo ji

⁷⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. listopadu 1954, sp. zn. 2 Tz 105/54.

⁷⁷ MITLÖHNER, Miroslav. Čas jako významná právní skutečnost – k trestnosti vraždy novorozeného dítěte matkou. *Bulletin advokacie*, 2000, č. 1, s. 44.

⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. června 2008, sp. zn. 8 Tdo 118/2008.

pomohl zavraždit novorozené dítě, bude posouzen jako návodce nebo pomocník k trestnému činu vraždy podle § 140.⁷⁹

Jinak situaci soud posoudil u matky, která své dítě po porodu usmrtila zadušením. Tato žena svoje těhotenství tajila, neabsolvovala lékařské prohlídky, na narození dítěte se nijak nepřipravovala, přičemž se jednalo o její třetí porod, neměla připraveny ani nejjzákladnější věci, jež jsou pro ošetření novorozence nezbytné a byla přinejmenším srozuměna s tím, že se dítěte zbaví. V této době tedy nemohla být ani ve stavu rozrušení způsobeným porodem. Na základě znaleckého posudku z odvětví psychiatrie soud v tomto případě také naznal, že se matka po porodu nenacházela ve stavu rozrušení, jak předpokládá trestní zákoník v § 142, což lze usuzovat i z jejího racionálního jednání po porodu, kdy se snažila zbavit se všech usvědčujících důkazů.⁸⁰

Důležitou otázkou, kterou je třeba pro správné určení právní kvalifikace objasnit, je doba „při porodu“ a „bezprostředně po porodu“. Dobu „při porodu“ je možné chápat jako celou dobu jeho trvání, vražda dítěte je však možná v momentě, kdy alespoň jeho část opustí tělo matky. Předmětem útoku může být tedy dítě narozené nebo rozené, od okamžiku, kdy se začne fakticky vyčleňovat z těla matky, za předpokladu, že se narodí živé.⁸¹ Porod není okamžik, ale určité časové, někdy i značně dlouhé období. Za živého člověka se považuje živě narozený lidský plod, který alespoň jednou vydechl, a nenastala u něj biologická smrt. Vteřina prvního dechu je okamžikem narození a má rozhodující význam pro trestní právo.⁸² Doba bezprostředně po porodu není určité vymezená, nekončí hned po ukončení porodu, avšak není v každém případě stejně dlouhá a někdy ji lze jen těžko stanovit. Důležité je vymezit, jak dlouho trvalo rozrušení matky. Rodička se většinou po porodu uklidňuje a ve většině případů se dostavuje obcerstvující spánek. Spánek utlumí funkce orgánů a tedy i soustavy nervové, a proto je možno tvrdit, že okamžikem usnutí obyčejně přestává i rozrušení rodičky.⁸³ V rozhodnutí z roku 1935, kdy ještě platil zákon č. 117/1852 o zločinech, přečinech a přestupcích, soud zmiňuje konkrétní dobu 30 hodin po porodu, kdy v této lhůtě je možné, že u matky stále ještě trval stav rozrušení způsobený porodem.⁸⁴

Způsob spáchání vraždy novorozeného dítěte může být buď aktivní nebo pasivní. Mezi aktivní způsoby vražd patří např. udušení, což je nejběžnější způsob, dále řezné nebo bodné

⁷⁹ Rozhodnutí krajského soudu v Brně ze dne 11. března 1953, sp. zn. 8 To 13/53.

⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. června 2008, sp. zn. 8 Tdo 118/2008.

⁸¹ KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2005, č. 5, s. 142 - 144.

⁸² UZEL, Radim. Porod a počátek života. *Trestní právo*, 1999, č. 4, s. 13.

⁸³ MITLÖHNER, Miroslav. Čas jako významná právní skutečnost – k trestnosti vraždy novorozeného dítěte matkou. *Bulletin advokacie*, 2000, č. 1, s. 45.

⁸⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. března 1935, sp. zn. Zm II 299/34.

rány, popálení, otravy nebo střelné rány. Neposkytnutí nutného poporodního ošetření nebo ponechání dítěte ležet na místě jsou běžné způsoby pasivní vraždy dítěte. V naprosté většině případů vražd novorozenečků porod probíhá vždy někde v ústraní a nikdo kromě matky mu není přítomen.⁸⁵ Matka se však tohoto trestného činu může dopustit i jako spolupachatelka nebo návodce.⁸⁶

---

⁸⁵ KUČERA, Jiří. Způsob páčání v případech vražd novorozenečků matkami. *Zdravotnictví a právo*, 2003, č. 7, s. 12 – 14.

⁸⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. dubna 1935, sp. zn. Zm III 363/34.

3 Ublížení na zdraví podle římského a současného práva

3.1 Iniuria

Výraz *iniuria* obecně znamenal v římském právu akt *contra ius*, tedy nezákonný nebo protiprávní. V užším slova smyslu pokryla *iniuria* trestné činy týkající se tělesných zranění nebo dobré pověsti poškozené osoby.⁸⁷ Iniuria tedy mohla být spáchána skutkem (*iniuria reální*) nebo slovem (*iniuria verbální*) s úmyslem porušit tělesnou nebo mravní integritu. Společnou žalobou pro všechny případy byla *actio iniuriarum*.⁸⁸

3.1.1 Iniuria v době rané římské republiky

Zákon dvanácti desek rozlišoval několik druhů zranění:

1. *Membrum ruptum* – „*Si membrum rupsit, ni cum eo pacit, talio esto*“⁸⁹

Znamenalo vážné tělesné zranění, např. ve formě ztráty končetiny nebo jiného orgánu, které mohl vést k invaliditě, nebo vypíchnutí oka. Nepatří sem však vyléčitelná zlomenina kosti. Pokud se zraněný s pachatelem nedohodli, mohl poškozený aplikovat tzv. *talio*, neboli odvetu a pachateli mohl způsobit stejné zranění jako on jemu.

2. *Os fractum* – znamenalo méně vážné zranění, než *membrum ruptum*, šlo zlomení kosti. V tomto případě byl trest stanoven pevnou peněžitou částkou, a to 300 assů, pokud se jednalo o svobodného člověka a 150 assů v případě, že zraněný byl otrok. Stejně jako u *membrum ruptum* nezáleželo, zda byl čin spáchán úmyslně či nedbalostně.

3. *Uniuria in corpus* - Za každé jiné zranění byla stanovena pokuta 25 assů.⁹⁰

V tomto třetím případě Zákon dvanácti desek nerozlišuje, stejně jako u *membrum ruptum*, rozdíl mezi svobodným a nesvobodným člověkem. Nabízí se tedy otázka, zda-li za ublížení na zdraví otroka, které nespadá pod *membrum ruptum* nebo *os fractum*, bude uložena stejná pokuta 25 assů jako v případě totožného zranění otce rodiny nebo jeho ženy. Jak bylo stanoveno Gaiem (3.22) : *Servo autem ipsi quidem nulla iniuria intellegitur fieri, sed domino per eum fieri videtur*, *iniurii* nelze spáchat na otroku, neboť takový čin by byl posouzen jako *iniuria* spáchaná proti jeho pánu.

⁸⁷ BERGER, Adolf. *Encyclopedic dictionary of Roman law*. New Jersey: The lawbook exchange, LTC, 2004, s. 502.

⁸⁸ BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. vydání. Praha: Academia, 1994, str. 131.

⁸⁹ SKŘEJPEK, Michal. *Texty ke studiu římského práva*. 1. vydání. Praha: Orac, 200, s. 41.

⁹⁰ JOLOWICZ, Herbert Felix, NICHOLAS, Barry. *Historical introduction to the study of Roman law*. London: Cambridge University Press, 1972, s. 171.

Zákon dvanácti desek za iniurii považuje i případ, kdy někdo někomu jinému pokácí strom. Za tento čin byla stanovena pokuta 25 assů. Dalším případem iniurie je v Zákoně dvanácti desek uvedeno jako *rupit (ias)...sarcito*: zlomení...potrestá, což může být vyloženo tak, že pokud někdo někomu způsobí újmu, musí ji nahradit. Toto ustanovení se však nevztahuje na škodu způsobenou ublížením domácímú zvířeti, jako jsou ovce, kozy a prasata.⁹¹

V Zákoně dvanácti desek je uvedeno, že pokud někoho zraní oštěp, který pachateli spíše z ruky vyklouzl, než byl hozen, musí mu pachatel darovat berana. V tomto případě je nutné odlišit, zda byl čin spáchán úmyslně nebo náhodou, a zda pachatel způsobil smrt, nebo jen tělesné zranění. Pokud pachatel úmyslně zabil svou oběť oštěpem, bude daný čin posouzen jako *parricidium* a pachatel bude potrestán smrtí. V případě neúmyslného usmrcení, kdy oštěp pachateli spíše vyklouzl, musel pachatel darovat příbuzným usmrceného berana. Za předpokladu, že útok pachatele nezpůsobil poškozenému smrt, přicházel v úvahu trest podle Zákona dvanácti desek buď v podobě talia, nebo peněžité pokuty 300 assů (za *os fractum*), případně 25 assů za ostatní zranění. Trest spojený s darováním berana v případě neúmyslného zranění, kdy oštěp pachateli náhodou vyklouzl z ruky, byl spíše sakrální povahy a účelem bylo mimo jiné smíření s bohy. Zákon dvanácti desek v těchto případech spojuje s úmyslem záměrné bodnutí oštěpem a s náhodou vyklouznutí oštěpu z ruky, nezmiňuje se však o nedbalostním jednání.⁹²

V souvislosti s působením Zákona dvanácti desek je třeba připomenout koncepci římské rodiny, kdy spácháním iniurie byl postižen přímo i nepřímo hlavně pater familias, jak je to popsáno v Digestech:

Item aut per semet ipsum alicui fit iniuria aut per alias personas. Per semet, cum directo ipsi cui patri familias vel matri familias fit iniuria: per alias, cum per consequentias fit, cum fit liberis meis vel servis meis vel uxori nuruive: spectat enim ad nos iniuria, quae in his fit, qui vel potestati nostrae vel affectui subiecti sint.

Překlad:

Iniuria může být spáchána přímo vůči osobě samotné, nebo vůči ostatním. Iniuria může být přímo spáchána na otci nebo matce rodiny, nepřímo postihuje například děti, otroky, manželku nebo snachu. Iniurie se tedy týká i osob, pokud je namířena vůči těm, kteří podléhají jejich autoritě.⁹³

⁹¹ PÓLAY, Elemér. *Iniuria types in Roman law*. 1. vydání. Budapest: Akademiai Kiadó, 1986, s. 28, 37 - 38.

⁹² PÓLAY, Elemér. *Iniuria types in Roman law*. 1. vydání. Budapest: Akademiai Kiadó, 1986, s. 49 - 51.

⁹³ D. 47. 10. 1. 3.

Usque adeo autem iniuria, quae fit liberis nostris, nostrum pudorem pertingit, ut etiamsi volentem filium quis vendiderit, patri suo quidem nomine competit iniuriarum actio, filii vero nomine non competit, quia nulla iniuria est, quae in volentem fiat.

Překlad:

Navíc, pokud se někdo dopustí *iniurie* proti dětem, poškozují tím čest otce rodiny. Proto, pokud někdo prodá syna s jeho souhlasem, je otec oprávněn podat *actio iniuriarum* svým vlastním jménem, avšak syn k podání žaloby oprávněn není, protože dal k činu souhlas.⁹⁴

Quod si viro iniuria facta sit, uxor non agit, quia defendi uxores a viris, non viros ab uxoribus aequum est.

Překlad

Pokud je *iniuria* spáchána proti manželovi, jeho žena nemůže vznést žalobu, neboť je vhodné, aby žena byla bráněna svým manželem a nikoliv naopak.⁹⁵

3. 1. 2 *Iniuria* v pozdější době římské republiky

Zákon dvanácti desek stanovil za ublížení na zdraví tresty peněžité a odvetu-talio, což byl trest typický pro tuto archaickou dobu. Ve 3. století př. n. l. s rozvojem ekonomického života přestávají tyto tresty platit, neboť tarif stanovený pro peněžité tresty byl velmi rigidní a nebylo dále možné požadovat po poškozeném, aby se s pachatelem dohodl, nebo aby aplikoval odvetu „oko za oko, zub za zub“. Staré peněžité tresty nemohly být ukládány také z toho důvodu, že Římané po punských válkách začali razit nové stříbrné mince. Pokud tedy žalobce nejevil žádnou snahu domluvit se s pachatelem, určil druh trestu soudce.⁹⁶

Jedny z pramenů zabývající se *iniuriis* v této době byl *Lex Cornelia de iniuriis*, který vstoupil v platnost roku 81 př. n. l., a dále publikace tří významných římských právníků a konsulů (Ofilius, Trebatius, Servius), úzce spojené s edikty praetorů. *Edict generale de iniuriis*, který podává shrnutí *iniurie* v generální klausuli, stanovil, že jakýkoliv druh bezpráví namířený proti osobě bude potrestán na základě zhodnocení praetora.⁹⁷ *Lex Cornelia de iniuriis* stanovil nové případy násilné *iniurie*: *pulsare* (rány, údery, avšak bez nějaké větší bolesti), *verberare* (výprask, bičování, které je více bolestivé) a *vi domum introire* (násilné vniknutí do domu). Tresty nejsou zcela známé, ale pravděpodobně šlo o peněžité tresty.⁹⁸

---

⁹⁴ D 47. 10. 1. 5.

⁹⁵ D 47. 10. 2.

⁹⁶ PÓLAY, Elemér. *Iniuria types in Roman law*. 1. vydání. Budapest: Akademiai Kiadó, 1986, s. 86 - 90.

⁹⁷ PÓLAY, Elemér. *Iniuria types in Roman law*. 1. vydání. Budapest: Akademiai Kiadó, 1986, s. 94.

⁹⁸ JOLOWICZ, Herbert Felix, NICHOLAS, Barry. *Historical introduction to the study of Roman law*. London: Cambridge University Press, 1972, s. 274.

V Digestech je také řešena problematika, kdo je oprávněn podat žalobu v případě spáchání iniurie.

Illud quaeritur, an pater filio familias iniuriam passo ex lege Cornelia iniuriarum agere possit: et placuit non posse deque ea re inter omnes constat. Sed patri quidem praetoria iniuriarum actio competit, filio vero legis Corneliae.

Překlad:

Byla položena otázka, zda otec rodiny může vznést žalobu podle *Lex Cornelia* v případě, že syn v jeho moci utrpěl ublížení na zdraví. Bylo stanoveno, že nemůže. Avšak v případě prétorské žaloby (*praetoria iniuriarum actio*) je oprávněn otec podat tuto žalobu.⁹⁹

In lege Cornelia filius familias agere potest ex omni causa nec cavere debet ratam rem patrem habiturum: nam nec alias agentem filium iniuriarum ad cautionem de rato compellendum Iulianus scribit.

Překlad:

Syn v otcovské moci může podat žalobu podle *Lex Cornelia* a nepotřebuje, aby tento čin byl schválen jeho otcem. Proto Julianus stanovil, že syn, který podá tuto žalobu, nemůže být nucen, aby poskytl jakoukoliv záruku schválení.¹⁰⁰

Jinak je tomu v případě *actio iniuriarum*, jak bylo stanoveno praetorem:

Ait praetor: "Si ei, qui in alterius potestate erit, iniuria facta esse dicetur et neque is, cuius in potestate est, praesens erit neque procurator quisquam existat, qui eo nomine agat: causa cognita ipsi, qui iniuriam accepisse dicetur, iudicium dabo".

Překlad:

Praetor praví: Pokud je vůči osobě, která podléhá moci někoho jiného, spáchána *iniurie*, a osoba, jejíž moci podléhá, není přítomna, je umožněné přímo poškozené osobě podat *actio iniuriarum*.¹⁰¹

Kromě ublížení na zdraví bylo pod trestný čin *iniuria* zahrnuto také *convicium*, verbální napadení jedince poškozující jeho pověst, které bylo hlasitě proneseno před nějakým shromážděním na veřejnosti.¹⁰² Zmínku o tomto činu najdeme i v Digestech:

Ait praetor: "Qui adversus bonos mores convicium cui fecisse cuiusve opera factum esse dicetur, quo adversus bonos mores convicium fieret: in eum iudicium dabo".

---

⁹⁹ D 47.10. 5. 6.

¹⁰⁰ D 47. 10. 5. 7.

¹⁰¹ D 47. 10. 17. 10.

¹⁰² BERGER, Adolf. *Encyclopedic dictionary of Roman law*. New Jersey: The lawbook exchange, LTC, 2004, s. 416.

Překlad:

Praetor praví: „Každému, kdo tvrdí, že byl někým urážen, bude poskytnuta žaloba. Stejně tak bude moci žalovat toho, kdo zajistil, aby byl někým urážen.“¹⁰³

Convicium iniuriam esse Labeo ait.

Překlad:

Labeo praví, že hlučné urážení někoho před lidmi (*convicium*) znamená *iniurii*.

3. 1. 3 *Iniuria* v době principátu

Hlavními prameny této doby vztahující se k *iniurii* byly komentáře významných římských právníků – Ulpiana, Paula a Gaia, a dále *senata consulta* z doby císaře Augusta.

V tomto období se vyčlenila nová forma *iniurie* nazvaná *atrox* (což v překladu znamená krutý, hrozný), tento výraz tedy vyjadřoval větší krutost a vážnost tohoto zranění, jak to popsal i Gaius:

Atrox autem iniuria aestimatur vel ex facto, veluti si quis ab aliquo vulneratur aut verberatus fustibusve caesus fuerit. (Gaius 3.225)

Iniuria atrox znamená vážnější formu poranění, kdy někdo je postřelen nebo zbičován.

Později byla definice *iniurie atrox* ještě rozšířena tak, že vážnost *iniurie* se bude posuzovat nejen vzhledem k rozsahu zranění, ale i vzhledem k místu a osobě, např. pokud bylo zranění spáchané v divadle, nebo na osobě magistráta.¹⁰⁴

Iniuria atrox má svoji definici také v Digestech:

Atroce[m] autem iniuriam aut persona aut tempore aut re ipsa fieri Labeo ait. Persona atrocior iniuria fit, ut cum magistratui, cum parenti patrono fiat. tempore, si ludis et in conspectu: nam praetoris in conspectu an in solitudine iniuria facta sit, multum interesse ait, quia atrocior est, quae in conspectu fiat. Re atrocem iniuriam haberi Labeo ait, ut puta si vulnus illatum vel os alicui percussum.

Překlad:

Iniuria atrox je vážné zranění spáchané s ohledem na osobu, čas a objekt. Zranění bude posouzeno mnohem vážněji, pokud je spácháno proti magistrátu, rodičům nebo patronu. Dále s ohledem na čas, pokud je spácháno při hrách a na veřejnosti nebo v přítomnosti praetora, neboť zranění spáchané na veřejnosti je posouzeno přísněji. Vzhledem k objektu se může jednat např. o úder do obličeje.¹⁰⁵

¹⁰³ D 47. 10. 15. 2.

¹⁰⁴ PÓLAY, Elemér. *Iniuria types in Roman law*. 1. vydání. Budapest: Akademiai Kiadó, 1986, s. 127 - 133.

¹⁰⁵ D 47. 10. 7. 8.

Výše popsané případy se týkaly hlavně osob svobodných, avšak tehdejší právní úprava pamatovala i na ochranu otroků prostřednictvím jejich pána. V případě, že někdo těžce zranil cizího otroka, měl jeho vlastník k dispozici dvě žaloby: *actio legis Aquiliae* (neboť došlo k poškození jeho majetku) a *actio iniuriarum*. Oprávnění podat tyto žaloby náleží vlastníkovu otroka i v případě, že užívací právo má někdo jiný. V případě otroka ve společném vlastnictví, má každý ze spoluvlastníků právo podat žalobu. Pokud se něčí otrok dopustí *iniurie* na někom jiném, má poškozená strana právo podat *actio iniuriarum noxalis* proti jeho pánovi. Vlastník otroka může zvážit, zda potrestá otroka sám nebo to dovolí poškozené straně, neboť není povinen umožnit potrestání otroka někým jiným.¹⁰⁶

Sankcí v případě spáchání *iniurie* byl peněžitý trest nebo pokuta. V případě, že poškozený zemřel, mohl se domáhat nápravy pomocí *actio iniuriarum* jeho právní nástupce. Mohla nastat i situace, že někdo slovně napadne (dopustí se verbální *iniurie*) již mrtvého člověka. V takovém případě, pokud se dědic již převzal majetek zemřelého, mohl on podat *actio iniuriarum*, neboť mohlo být v jeho zájmu chránit pověst zemřelého.¹⁰⁷

3. 1. 4 Iniuria v době dominátu

Hlavními prameny v této době byly *Sententiarum ad filium libri quinque* – právní příručka římského právníka Paula z konce 3. století a *Codex Iustinianus repetitiae praelectionis de iniuriis* – vydané v roce 534, které nahradily původní dílo z roku 529. Kodex obsahuje dvanáct knih, obsahující konstituce císařů Hadriana, Diokleciana, Severa a Justiniana.¹⁰⁸

Na konci 3. století zbylo jen málo případů *iniurie*, jejichž tresty byly ponechány na uvážení praetora, konkrétně šlo hlavně o *convicium* - spáchané odvolatelem proti soudci na veřejném místě. Ostatní případy *iniurie*, hlavně ublížení na zdraví a větší část případů *iniurie* verbální byly potrestány trestem smrti, exilem, nebo deportací na ostrov. Iniuria se totiž změnila z deliktu na trestný čin – *crimen*, což mělo úzkou spojitost s diktaturou a absolutní císařskou mocí.¹⁰⁹ Dříve bylo možné podat *actio iniuriarum* téměř ve všech případech *iniurie*, v této době však došlo k zúžení rámce možností podat tuto žalobu a případy *iniurie* byly souzeny v odlišném trestním řízení, které často končilo vynesením trestu smrti. Za doby vlády císaře Justiniana si žalobce mohl vybrat, zda bude žalovat pomocí žaloby občanské, nebo trestní. Hlavní rozdíl mezi těmito žalobami spočíval v tom, že v občanském řízení byla

¹⁰⁶ PÓLAY, Elemér. *Iniuria types in Roman law*. 1. vydání. Budapest: Akademiai Kiadó, 1986, s. 151 - 152.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 162.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 171.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 176 – 177.

odsouzenému uložena pokuta na základě zvážení soudce, v trestním řízení byly ukládány tresty přísnější povahy (exil, trest smrti, apod.)¹¹⁰

3. 2 Trestné činy proti zdraví podle současného práva

V druhém díle hlavy první nového trestního zákoníku jsou uvedeny trestné činy proti zdraví, mezi něž patří těžké ublížení na zdraví, ublížení na zdraví, který trestní zákoník rozlišuje podle formy zavinění a ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky.

3. 2. 1 Těžké ublížení na zdraví podle § 145, § 147

Těžká újma na zdraví je definována v § 122 odst., podle kterého k naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu musí být splněny dvě podmínky: musí nastat vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění, které jsou taxativně vyjmenovány v § 122 odst. 2.¹¹¹ Z judikatury soudů však vyplývá, že rozlišení těžkého ublížení na zdraví (§ 145) a ublížení na zdraví (§ 146) není vždy zcela jasné.

Podle rozsudku Nejvyššího soudu samotná okolnost, že byl poškozen důležitý orgán, resp. že hrozilo poškození důležitého orgánu, nestačí k závěru, že se jedná o těžkou újmu na zdraví. Zda je podmínka právní kvalifikace splněna, lze usuzovat zejména z povahy použité zbraně, z intenzity útoku, ze způsobu provedení útoku, zejména podle toho, proti které části těla útok směřoval, z pohnutky činu, z okolností, za kterých k útoku došlo a jaké nebezpečí pro poškozeného z útoku reálně hrozilo¹¹². Další rozdíl mezi těžkou újmou na zdraví a ublížením na zdraví lze spatřovat v tom, že u těžké újmy na zdraví musí nastat „delší dobu trvající porucha zdraví“, která podle soudní praxe musí trvat minimálně šest týdnů. Podle povahy poruchy zdraví a příznaků, které ji doprovázejí, může být trvání poruchy zdraví při těžké újmě na zdraví i kratší nebo delší než šest týdnů.¹¹³

Pro naplnění znaků „delší dobu trvající porucha zdraví“ pro účely právní kvalifikace nelze vycházet z průměrné délky léčení v obvyklých případech, nýbrž je nutné přihlížet i k individuální délce léčení (ovlivněné např. věkem či zdravotním stavem poškozeného). Nelze tedy mechanicky vycházet jen z nominální doby pracovní neschopnosti nebo doby léčení, ale vždy je třeba zkoumat, zda po celou dobu zásadně alespoň šesti týdnů se skutečně jednalo o vážnou poruchu zdraví nebo vážné onemocnění.¹¹⁴

---

¹¹⁰ Tamtéž, s. 197 – 198.

¹¹¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2003, sp. zn. 7 Tdo 686/2003.

¹¹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. října 1868, sp. zn. 7 Tz 64/68.

¹¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. dubna 2007, sp. zn. 7 Tdo 406/2007.

Aby byla naplněna subjektivní stránka trestného činu těžkého ublížení na zdraví podle § 145 odst. 1, je třeba prokázat, že pachatel jednal v úmyslu způsobit těžké ublížení na zdraví. Nejvyšší soud dovodil, že úmysl pachatele usmrtit poškozeného nelze vyvozovat z výhrůzek pachatele, které pronesl před samotným útokem, aniž by bylo přihlédnuto k všem ostatním okolnostem, za kterých byl výrok pronesen. Pokud tedy pachatel způsobil poškozenému těžkou újmu na zdraví, přichází v úvahu právní kvalifikace těžké újmy na zdraví nebo pokusu trestného činu vraždy. Následným dokazováním tedy musí být spolehlivě zjištěno, zda obviněný chtěl způsobit (byl srozuměn, že způsobí) těžkou újmu na zdraví, nebo jeho úmysl směřoval k usmrcení poškozeného.¹¹⁵

Pro naplnění skutkové podstaty těžké újmy na zdraví podle § 147 postačí zavinění ve formě nedbalosti. Tento trestný čin, který lze spáchat konáním i opomenutím, je trestným činem poruchovým, proto nestačí pouhé ohrožení zdraví. Mezi nejčastější případy trestného činu těžké újmy na zdraví z nedbalosti patří pracovní úrazy, porušení povinností lékaře, nebo porušení povinností vyplývající z pravidel silničního provozu.¹¹⁶

Každým rokem narůstá počet stížností u ministerstva zdravotnictví na postup a jednání zdravotnických pracovníků a narůstá i počet jejich trestních stíhání. Specifikem v trestním řízení, které se týká zdravotnických pracovníků, je způsob zjišťování a prokazování případného zavinění. Jednání lékaře, které nebude považováno za nedbalé, musí být v souladu s postupem *lege artis*, což je postup, který v daných podmínkách neohrožuje pacienta a je v souladu s medicínskými požadavky respektujícími omezené možnosti. Posouzení toho, zda lékař jednal *lege artis*, provádí znalec, který poskytne orgánům činným v trestním řízení relevantní informace pro posouzení zavinění. Znalec by měl zohlednit např. i spolupráci pacienta, dále zda existují pro zjištěný stav léčebné postupy a zda se jedná o tzv. průměrného lékaře či specialistu.¹¹⁷

Stanovení chybné diagnózy lékařem při výkonu svého povolání ještě samo o sobě nemusí znamenat, že lékař porušil svoji povinnost. Postup lékaře je vždy třeba hodnotit na základě poznatků, které měl k dispozici v době svého rozhodování, proto o porušení povinností by se jednalo např. v případě, když lékař bezdůvodně nevyužil dostupných diagnostických metod a tím stanovil nesprávnou diagnózu.¹¹⁸ Na toto rozhodnutí se odvolával odsouzený lékař, který působil jako lékař na lyžařském výcviků žáků. Následkem toho, že nezajistil jednomu z nich dostatečnou lékařskou péči, přestože byl několikrát upozorněn na jeho nepříznivý

¹¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. dubna 1999, sp. zn. 9 Tz 34/99.

¹¹⁶ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník - 2. díl*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1391.

¹¹⁷ SOKOL, Tomáš. Ublížení na zdraví způsobené zdravotnickými pracovníky. *Právní rádce*, č. 11, 2005, s. 45 - 48.

¹¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. března 2005, sp. zn. 7 Tdo 219/2005.

zdravotní stav, poškozený pacient zemřel. Nejvyšší soud v tomto případě dovodil: „Jestliže lékař rezignuje na stanovení diagnózy a poškozenému poskytne zdravotní péči zjevně neodpovídající povaze a závažnosti jeho zdravotního stavu, je tím zpravidla založena trestní odpovědnost lékaře za trestný čin ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1, odst. 2 TZ (ve znění účinném do 31. 12. 2009).“¹¹⁹

Značný počet trestných činů těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti tvoří trestné činy spáchané v dopravě. Zajímavý případ, ve kterém došlo k porušení povinností jak na straně pachatele, tak i na straně poškozeného, řešil Nejvyšší soud. Obviněná v tomto případě při odbočování vlevo z hlavní silnice na vedlejší vůbec neregistrovala protijedoucí motocykl, který jel nepovolenou rychlostí 80 km/hod. v místě, kde byla povolená rychlost max. 40 km/hod. Poškozený v důsledku srážky utrpěl mnohačetná zranění. Obviněná konstatovala, že řidič motocyklu svým úmyslným jednáním porušil důležitou povinnost vyplývající ze zákona, což se následně stalo zásadní příčinou posuzované nehody. Dále obviněná shledala, že motocyklista sice jel po hlavní silnici, ale překročil povolenou rychlost takřka dvojnásobně, což jako řidička nemohla předpokládat, tudíž řidič motocyklu je bezpochyby viníkem posuzované nehody. Nejvyšší soud sice uznal, že jednou z příčin dopravní nehody bylo i protiprávní jednání poškozeného, avšak hlavní příčinou nehody byla nepozornost a neadekvátní reakce obviněné, která v momentě, kdy motocykl spatřila, začala brzdit. Pokud by pokračovala v jízdě, ke srážce by nedošlo. Z uvedených skutečností vyplývá nejen existence příčinné souvislosti mezi jednáním obviněné a způsobeným následkem, ale i její nedbalostní zavinění.¹²⁰

Trestní zákon z roku 1961 ani nový trestní zákoník neobsahují soustředěnou a specifickou úpravu trestných činů v silniční dopravě. Ustanovení týkající se silniční dopravy tedy najdeme ve více hlavách zvláštní části trestního zákoníku. Trestné činy spáchané v silniční dopravě mohou mít formu např. usmrcení z nedbalosti (§ 143), těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 147), ublížení na zdraví z nedbalosti (§148), neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku (§151) nebo ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 274). Tato skupina trestných činů má určitá specifika: pachatelé jsou většinou občané s dobrou osobní charakteristikou, potenciálním pachatelem je každý, kdo má řidičské oprávnění a na závažnost následků má často vliv náhoda. Neexistuje však jednotný názor, zda jsou tyto

---

¹¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. března 2008, sp. zn. 8 Tdo 193/2010.

¹²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2010, sp. zn. 6 Tdo 1426/2009.

skutečnosti důvodem pro zavedení speciálních skutkových podstat, které by postihovaly viníky dopravních nehod přísněji nebo naopak mírněji nebo vůbec.¹²¹

3. 2. 2 Ublížení na zdraví podle § 146, § 146a, § 148

Trestný čin ublížení na zdraví je v trestním zákoníku rozlišen podle formy zavinění a nově byla přidána skutková podstata ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky. Zde podobně jako u úmyslného usmrcení zákon zmírňuje trest za úmyslné ublížení na zdraví v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného.¹²²

Výkladovým ustanovením v § 122 odst. 1. je ublížení na zdraví definováno jako takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření. Podle judikatury je ublížením na zdraví porucha zdraví poškozeného, která mu ztěžuje obvyklý způsob života po dobu okolo sedmi dnů. Ne každá porucha zdraví je ublížením na zdraví, nejsou jím např. přechodné bolesti nebo nevolnost, nepatrné ranky a oděrky. Důležitým kritériem, ne však jediným a rozhodujícím, je pracovní neschopnost. Dále je posuzováno jakými příznaky, bolestmi, v jaké intenzitě a po jakou dobu se zranění poškozeného projevovalo (R II/1965).

Soudní praxe dovodila, že pokud obviněný reagoval svým činem na předchozí chování poškozeného, sama o sobě tato skutečnost nevylučuje jeho úmysl způsobit poškozenému ublížení na zdraví. Úmysl dovozujeme také podle toho, jakou intenzitu měl jeho útok a proti jaké části těla útok směřoval. (NS 15/2002 – T 371)¹²³ Trestní zákoník zavedl novou privilegovanou skutkovou podstatu k trestným činům ublížení na zdraví a těžkého ublížení na zdraví, ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky.

Ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 148 trestního zákoníku je spojeno s porušením důležité povinnosti vyplývající z pachatelova zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo povinnosti uloženou mu podle zákona. Podle kvalifikované skutkové podstaty v odstavci druhém je vyžadována podmínka ublížení na zdraví nejméně dvou osob proto, že pachatel hrubě porušil zákony o ochraně životního prostředí nebo zákony o bezpečnosti práce nebo dopravy nebo hygienické zákony.¹²⁴

¹²¹ RŮŽIČKA, Miroslav. Trestné činy v silniční dopravě podle nového trestního zákoníku. *Státní zastupitelství*, 2010, č. 3, s. 5 – 6.

¹²² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹²³ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník - 2. díl*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1374, 1381.

¹²⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

V poslední době stále častěji přibývá případů, kdy pes zaútočil na člověka a způsobil mu zranění, či dokonce smrt. Úmyslný trestný čin by v tomto případě přicházel v úvahu za předpokladu, že by majitel vysloveně psa poštvál proti poškozenému. Z porušení důležité povinnosti se v případě trestní odpovědnosti majitele psa obecně považuje porušení takové povinnosti, které má za následek nebezpečí pro lidský život nebo zdraví. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí (sp. zn. 7 Tdo 382/2002) konstatoval, že majitel psa je povinen počínat si tak, aby chováním jeho psa nedocházelo ke škodám na zdraví, majetku nebo přírodě. Pokud majitel psa ví, že chování psa přineslo již v minulosti problémy a neučinil nic, co by dalšímu ublížení na zdraví zabránilo, může být chování majitele posouzeno jako trestný čin ublížení na zdraví nebo těžkého ublížení na zdraví.¹²⁵

3.3 Komparace trestného činu ublížení na zdraví v právu římském a současném

Pokud bychom se v této práci nezaměřili pouze na výklad *iniurie* reální, tedy ublížení na zdraví, byl by výklad o tomto trestném činu mnohem obsáhlejší, neboť *iniuria* je trestný čin, který je velmi rozsáhlý a zahrnul by v dnešním právu mnoho skutkových podstat. V průběhu vývoje římského práva došlo k několika změnám, jak v oblasti trestů, tak i co se týče jednotlivých činů, které byly do *iniurie* zahrnuty.

V dnešním právu by *iniurii* odpovídaly trestné činy těžkého ublížení na zdraví a ublížení na zdraví v § 145 - § 148, dále pomluva podle § 184 nebo porušování domovní svobody podle § 178. Jednotlivé případy *iniurie* podle Zákona dvanácti desek by dnes byly posouzeny jako těžké ublížení na zdraví nebo ublížení na zdraví podle povahy zranění. Zcela odlišná je úprava týkající se trestů, kdy dnešní právo ukládá za ublížení na zdraví trest odnětí svobody, kde sazba se liší podle závažnosti zranění a dalších okolností, dále peněžité trest za těžké ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 147 odst. 2 a trestem zákazu činnosti podle § 148 odst. 1. Římský institut „talio“ se v dnešním právu neaplikuje, oběť se může případně bránit pomocí nutné obrany nebo v krajní nouzi, tyto případy však připadají v úvahu před samotným trestným činem, kdežto „talio“ mohl poškozený použít až jako odvetu poté, co jemu byla způsobena újma.

Jistou podobnost s římským právem, kdy pachatel za *os fractum* a ostatní tělesná zranění platil pokutu 300 assů nebo 25 assů, lze spatřovat v dnešním odškodnění za bolest a ztížení společenského uplatnění. Tyto újmy nemajetkové povahy se odškodňují podle vyhlášky

---

¹²⁵ PÚRY, František. K trestní odpovědnosti majitele psa za ublížení na zdraví způsobené útokem psa. *Právní zpravodaj*, č. 3, 2003, s. 11 – 13.

Ministerstva zdravotnictví, přičemž soud může výši škody ještě zvýšit, pokud se jedná o zvlášť závažné škody s nepříznivými následky.

Jiná je situace i po procesní stránce, dnes stojí na straně žalobce stát, zastupovaný státním zástupcem a kdokoliv, i poškozená osoba může dát k trestnímu stíhání podnět. V římském právu se naopak řešilo, zda žalobu podává přímo poškozený, nebo jeho pater familias. V případě *iniurie* verbální mohl v římském právu podat žalobu dědic, pokud již vstoupil v majetek poškozeného. Dnešní právo připouští právo na ochranu osobnosti, např. cti, lidské důstojnosti a dobré pověsti, po její smrti manželů a dětem a není-li jich, tak jejím rodičům.¹²⁶ Nejvyšší soud stanovil, že znemožnění realizace práva na pietu je zásahem do soukromí. Je-li pak takovým zásahem současně např. znevážena samotná zemřelá fyzická osoba, pak přistupuje i možnost postmortální ochrany této osoby podle § 15 odst. 1 občanského zákoníku.¹²⁷

Vypělost římského práva lze spatřovat i v tom, že přísněji hodnotilo spáchání *iniurie* vůči určitým osobám a na veřejném místě. Stejně i dnes je kvalifikovaná skutková podstata trestána přísněji, tedy pokud se někdo dopustí ublížení na zdraví např. na těhotné ženě nebo na osobě znalce, svědka nebo tlumočnicka.

---

¹²⁶ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16. srpna 2007, sp. zn. 30 Cdo 2782/2007.

4 Vražda jedem podle římského práva a komparace s právem současným

4.1 Veneficium

Slovo veneficium může mít několik významů: připravování nápoje lásky, kouzelného nápoje, připravování jedu, travičství.¹²⁸ *Veneficium* znamenalo v římském právo vraždu jedem. Je nutné odlišit *venenum malum*, jed užitý pro trestní účely, tedy někoho jedem zavraždit a *venenum bonum*, lék sloužící k uzdravení. Římské právo znalo ještě *venenum amatorium*, přípravu a výrobu tzv. nápoje lásky. *Veneficium* bylo trestáno smrtí.¹²⁹

V nejstarších dobách římské historie bylo travičství spojeno s kouzly a magií. Později, když byly případy vyšetřovány prostřednictvím veřejného soudu *de veneficiis*, nemělo *veneficium* již nic s magií společného. *Veneficium* bylo v Římě poprvé veřejně vyšetřováno ve 4. století př. n. l. Důvodem byla pravděpodobně nákaza, která se v Římě kolem roku 331 př. n. l. rozšířila a hodně lidí onemocnělo. Dalším důvodem, proč byly tyto případy stíhány veřejně, bylo, že se týkaly čím dál většího množství lidí, hlavně z vyšší třídy.¹³⁰ V případě z roku 331 byly obžalovány hlavně ženy, které pravděpodobně neměly v úmyslu nikoho usmrtit, ale vyléčit lidi z nákazy. Tyto ženy připravovaly lék, který měl být prospěšný, avšak byly obžalovány z *veneficia* a byl na ně uvalen trest smrti. Tato žaloba byla pravděpodobně podána podle Zákona dvanácti desek. V roce 81 př. n. l. byl poté přijat zákon *Lex Cornelia de sicariis ed veneficiis*, zabývající se tímto trestným činem.¹³¹

Lex Cornelia de sicariis ed veneficiis stanovil, že v případě *veneficia* je trestná příprava, prodej, koupě nebo přechovávání jedu za účelem někoho otrávit. Mělo by se jednat o *venenum malum*, jed, který je schopný vyvolat negativní a nežádoucí změny u člověka. Vystala však důležitá otázka, zdali v případě *veneficia* je důležitější použití jedu bez úmyslu usmrtit, nebo úmysl usmrtit, avšak bez použití *venenum malum*. Tímto se zabýval řečník Quintilian ve svém díle *Declamationes minores*, kde uvedl dva protichůdné případy. V prvním případě dala žena uspávací nápoj svému nevlastnímu synovi v čase, kdy hrozila válka, což vyvolalo jeho obvinění ze zběhnutí. Poté, co byl osvobozen, ji žaloval za *veneficium*. Matka na svoji obranu uváděla, že uspávací nápoj není jed a že v tomto případě

¹²⁸ PRAŽÁK, Josef, NOVOTNÝ, František, SEDLÁČEK, Josef. *Latinsko – český slovník*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1955, s. 633.

¹²⁹ BERGER, Adolf. *Encyclopedic dictionary of Roman law*. New Jersey: The lawbook exchange, LTC, 2004, s. 760.

¹³⁰ GAUGHAN, Judy. *Murder Was Not a Crime: Homicide and Power in the Roman Republic*. 1. vydání. Austin: University of Texas Press, 2009, s. 83 - 84.

¹³¹ WARRIOR, Valerie M. *Roman religion*. 2. vydání. Cambridge University Press, 2006, s. 97 – 98.

nešlo o usmrcení jedem, navíc zde nebyl ani úmysl usmrtit. Nakonec byl však tento nápoj uznán za *venenum*, neboť se jednalo o přípravek, který navodí člověku určitý nepřírozený stav. Ve druhém případě dala matka svému nevlastnímu synovi, který byl vážně nemocný, napít studené vody, přestože od lékaře věděla, že by mu to mohlo způsobit zhoršení jeho stavu až smrt. Syn zemřel a její manžel ji žaloval za *veneficium*. Matka se bránila tím, že studenou vodu nelze považovat za jed, proto se nejedná o *veneficium*, přestože zde byl úmysl zabít.

Z těchto dvou případů vyplynulo, že pokud má být *venenum malum* významným pro určení právní definice *veneficia*, musí být určeno, co všechno spadá do kategorie *venenum malum*. Výraz *venenum* může být aplikován, jak je zřejmé z obou případů, i na látky, které nemusí způsobit člověku smrt, ale mohou přivodit např. zapomnětlivost nebo spánek. Dále se může jednat o přípravky, jež mohou člověku navodit stavy jako zamilovanost, zuřivost, averzi nebo slabomyslnost.¹³²

Výraz *venenum malum* je vysvětlen i v *Digestech*:

Adiectio autem ista "veneni mali" ostendit esse quaedam et non mala venena. Ergo nomen medium est et tam id, quod ad sanandum, quam id, quod ad occidendum paratum est, continet, sed et id quod amatorium appellatur: sed hoc solum notatur in ea lege, quod hominis necandi causa habet. Sed ex senatus consulto relegari iussa est ea, quae non quidem malo animo, sed malo exemplo medicamentum ad conceptionem dedit, ex quo ea quae acceperat decesserit.

Překlad:

Výraz *venenum malum* je termín velmi nejednoznačný, může zahrnovat jednak léky sloužící k uzdravení z nemoci, ale působící smrt. Existují i přípravky, které mohou navodit stav zamilovanosti. Tyto jsou zakázány, pokud mohou člověka zabít. Podle nařízení senátu bude poslána do vyhnanství žena, která podala někomu tento přípravek, i když nejednala ve zlém úmyslu a následkem toho poškozený zemřel.¹³³

Alio senatus consulto effectum est, ut pigmentarii, si cui temere cicutam salamandram aconitum pituocampas aut bubrostim mandragoram et id, quod lustramenti causa dederit cantharidas, poena teneantur huius legis.

---

¹³² ANDO, Clifford, RÜPKE, Jörg. *Religion and law in classical and Christian Rome*. 1. vydání. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2006, s. 49 - 50.

¹³³ D 48. 8. 3. 2.

Překlad:

Podle nařízení senátu mastičkáři, kteří nerozvázně prodají jedlovec, mloka, oměj, šišku z borovice, mandragoru a dají španělskou mušku někomu jako projímadlo, budou potrestáni podle Lex Cornelia.¹³⁴

Z *veneficia* byl dokonce žalován i farmář, který byl mnohem úspěšnější než ostatní jeho sousedé. Ze svého malého pole totiž sklídl mnohem větší úrodu než ostatní farmáři v okolí, kteří měli daleko rozsáhlejší pole a majetek. Ti ho ze závidosti obvinili, že svoji úrodu očaroval a vyrábí tak byliny určené k usmrcení lidí. Farmář jako důkaz předložil všechno své nářadí a statný dobytek se slovy, že díky tomu a několikahodinové tvrdé práci dosáhl takových výsledků. Fórum se jednohlasně usneslo o jeho nevině.¹³⁵

Právnick Aelius Marcianus ve své rozsáhlé učebnici, kterou sepsal pravděpodobně v roce 220 nebo 230, připustil, že termín *veneficium* je nejednoznačný a může označovat velký rozsah látek. Tento pojem se vztahuje i na látky zvané *medicamenta* (léky, léčiva). Poté ale upřesnil, že z hlediska *veneficia* jsou důležité ty látky, které mohou způsobit smrt. Marcianus odkazoval na dvě *senata consulta*, která se zabývala usmrcením z nedbalosti. První z nich pokutovalo podávání ženám léků na způsobení neplodnosti, které jim způsobily smrt, i přestože ten, kdo lék podal, je neměl v úmyslu usmrtit. Druhé nařízení senátu trestá toho, kdo ukvapeně někomu podá pro jeho život nebezpečný lék. Toto nařízení bylo pravděpodobně vydáno, aby upřesnilo, že určité léky mohou být podány jako jedy někým, kdo má v úmyslu poškozeného usmrtit, a přitom ten samý přípravek může sloužit i jako lék k uzdravení.¹³⁶

4. 2 Komparace *veneficia* se současnou právní úpravou

Veneficium obecně znamenalo v římském právu vraždu jedem. Dnešní právo takovou skutkovou podstatu nezná, avšak za vraždu jedem by pachatel pravděpodobně odpovídal podle § 140 odst. 1. V tomto případě je možné, že pachatel jednal po předchozím uvážení, neboť povaha takového činu vyžaduje určité plánování a přípravu, proto by bylo možné aplikovat i § 140 odst. 2. Podle *Lex Cornelia* Římané trestali i přípravu, prodej, koupi nebo přechovávání jedu za účelem někoho otrávit. Současný trestní zákoník obsahuje v sedmé hlavě zvláštní části široký výčet tzv. drogových trestných činů, které se řadí mezi trestné činy obecně ohrožující. Z některých případů je zřejmé, že Římané dlouho neměli jednoznačně stanoveno, jaké látky je možné podřadit pod jedy. Dnešní právní úprava vyjmenovává, jaké

---

¹³⁴ D 48. 8. 3. 3.

¹³⁵ WARRIOR, Valerie M. *Roman religion*. 2. vydání. Cambridge University Press, 2006, s. 95 - 96.

¹³⁶ ANDO, Clifford, RÜPKE, Jörg. *Religion and law in classical and Christian Rome*. 1. vydání. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2006, s. 51.

látky je možné podřadit pod jedy v příloze nařízení vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy.

Dnešní právní úprava netrestá samotné užívání omamných a psychotropních látek, avšak upravuje několik trestných činů s nimi spojených, mezi něž patří nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283), přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu (§ 284), výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu (§ 286) a šíření toxikomanie (§ 287). Užívání drog představuje pro dnešní společnost vcelku závažný sociální problém, který má dopad jak do osobní sféry jedince, kdy dochází k narušení jeho mezilidských vztahů, ale má vliv i na jeho zdravotní stav. S užíváním drog je často spojeno i páčání další trestné činnosti, nejčastěji se jedná o některé trestné činy proti majetku, dále např. výtržnictví nebo násilí proti skupině obyvatel. Trestné činy proti životu nejsou toxikomany páčány příliš často, několik případů se však v naší judikatuře vyskytuje.¹³⁷ Městský soud v Praze např. uznal vinným pachatele, který se pod vlivem drog pokusil spáchat vraždu. Jeho čin byl posouzen jakou souběh trestných činů pokusu trestného činu vraždy v souběhu s trestným činem nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů. Jeho odvolání u Vrchního soudu v Praze, tak i dovolání u Nejvyššího soudu nebylo úspěšné.¹³⁸

Ve srovnání s minulostí se v dnešní době neobjevuje příliš mnoho případů, které by se daly posoudit jako „vražda jedem“. Příčinou je pravděpodobně dostupnost jiných, modernějších prostředků, kterých lze k vraždě použít a také skutečnost, že k jedům má málokdo snadný přístup. Nejvíce dostupné jsou jedy a podobné chemické látky pro zdravotnické pracovníky. A právě jednou z největších kauz ve zdravotnictví z poslední doby, mediálně velmi známou, je případ zdravotnického pracovníka, který podával pacientům bez oprávnění lék heparin, způsobující zředění krve, což vedlo k úmrtí několika pacientů. Pachatel se při vyšetřování u policie přiznal, následně však u soudu prvního stupně své přiznání odvolal. V odvolání k Nejvyššímu soudu uvedl na svoji obhajobu, že provedeným dokazováním nemohl být zjištěn jeho úmysl, a že on sám jednal ve formě vědomé nedbalosti a nedbalostní usmrcení není slučitelné s pokusem ani dokonaným trestným činem vraždy.¹³⁹ Dále uvedl, že heparin podal jako lék, nikoliv jako jed a dávka, kterou podal, nemohla způsobit žádnému z pacientů smrt. Nejvyšší soud však odkázal na rozhodnutí odvolacího soudu, že úmysl v tomto případě byl prokázán, neboť pachatel věděl, že svým jednáním

¹³⁷ *Trestné činy související s drogami* [online]. epravo.cz, 3. ledna 2002 [cit. 15. prosince 2010]. Dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/trestne-ciny-souvisejici-s-drogami-15570.html>.

¹³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. března 2005, sp. zn. 8Tdo 278/2005.

¹³⁹ Případ byl posuzován podle trestního zákona č. 140/1961 Sb., který neznal usmrcení z nedbalosti.

(podáváním heparinu mimo ordinaci lékaře) může poškozeným způsobit závažnou újmu na zdraví nebo dokonce smrt, což vyplývá z výsledku svědků - zdravotnického personálu. Argumentaci, že heparin je lék a lékem se nedá zabít, uznal soud zcela za scestnou, neboť v tomto případě byl heparin použit nikoliv jako lék, tj. látka zdraví pacientu prospěšná, ale jako látka, která má za účel zdraví pacientů poškodit, tedy ve své podstatě jako jed. Pachatel byl uznán vinným za pokračující trestný čin vraždy a byl mu uložen trest odnětí svobody na doživotí.¹⁴⁰

V Římském právu bylo možné spáchat *veneficium* i pomocí léčiv. I dnes jsou orgány v trestním řízení často konfrontovány s trestnými činy souvisejícími s neoprávněným nakládáním s léčivy. Často se vyskytují případy, kdy osoba nabízí léčiva, která jsou jinak pro veřejnost nedostupná, např. z důvodu výdeje pouze na lékařský předpis. Trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů se pachatel může dopustit tehdy, pokud nabízí k prodeji látku, která je léčivem ve smyslu § 2 zákona o léčivech a zároveň ji lze najít v příloze k zákonu č.167/1998 Sb. o návykových látkách a v příloze k nařízení vlády, kterým se stanoví, co se považuje za jedy. Možný by byl postih i za trestný čin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu podle § 284 odst. 2.¹⁴¹ Pro správnou kvalifikaci tohoto trestného činu je však nutné upřesnit, co znamená pojem „množství větší než malé“. Jak vyplývá z judikatury, za "množství větší než malé" je třeba považovat takové množství přechovávané omamné nebo psychotropní látky, které vícenásobně, podle ohrožení vyplývajícího pro život a zdraví lidí ze škodlivosti jednotlivých látek, převyšuje běžnou dávku průměrného konzumenta. Při posuzování této otázky přitom nelze činit rozdíl mezi prvokonzumentem a uživatelem těchto látek v pokročilém stadiu závislosti.¹⁴²

---

¹⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. března 2009, sp. zn. 6 Tdo 1334/2008.

¹⁴¹ CIBULKA, Karel. K trestným činům spáchaným při protiprávním nakládání s léčivy. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 9, s. 275.

¹⁴² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. ledna 2003, sp. zn. 3 Tdo 47/2003.

5 Závěr

Cílem této práce bylo vymezit jednotlivé skutkové podstaty trestných činů proti životu a zdraví, popsat jejich vývoj, dále podat výklad o současných trestných činech proti životu a zdraví a provést jejich komparaci.

Během mého studia, především v prvním ročníku, jsem se setkala s několika názory laiků, kteří nepochopili význam výuky předmětu římského práva na vysokých školách, když se vlastně jedná již o zaniklý právní systém. Římské právo má však pro dnešní právo a právní vědu velký význam, neboť určité římskoprávní termíny a pojmy se objevují i v současném právu a slouží tedy i k jeho lepšímu pochopení. Zejména v oblasti občanského práva, nejvíce v úpravě vlastnického nebo dědického práva lze najít mnoho římskoprávních pojmů a institutů. Jak popsal Milan Bartošek ve své knize *Dějiny římského práva ve třech fázích jeho vývoje*: „*Římské právo jako bohaté zásobnice lidské zkušenosti a velická škola právního chápání a rozhodování učí tedy odborně postavit, rozvinout a vyřešit právní problém, tj. učí správně právnícky myslet a tvořit.*“¹⁴³

I přestože římské právo tvoří základ našeho právního systému, postupným vývojem se dnešní právo odchylovalo od římského práva a zavedlo nové instituty a termíny. Odlišnosti můžeme zpozorovat hned u prvního znaku skutkové podstaty trestných činů proti životu a zdraví - objektu trestného činu. Jak v římském, tak v současném právu je objektem lidský život a lidské zdraví, avšak ve výkladu těchto pojmů narazíme na různé odchylky. V dnešní právní teorii není zcela jednotný názor, od kterého okamžiku začíná být plod lidským jedincem. Za živého člověka je možné považovat dítě, které se narodí živé a alespoň jednou spontánně nebo po vzkříšení vydechne, tedy u kterého nenastane biologická smrt.¹⁴⁴ Za objekt trestného činu je považováno i dítě, které se narodí nějakým způsobem postižené. V římském právu bylo dovoleno takové dítě usmrtit, takové jednání by však v současnosti bylo trestné. Na rozdíl od současného práva, ve kterém požívají ochrany všechny osoby bez rozdílu postavení, v římském právu lze najít rozdíly v trestání – tresty pro osoby výše postavené byly mnohdy mírnější.

Za zvláštní objekt trestných činů v římském právu lze považovat otroky, kteří byli spíše majetkem, a jejich usmrcení bylo považováno za újmu na majetku způsobenou jejich pány. Ten, kdo otroka vlastnil, jej mohl beztrestně usmrtit v rámci *ius vitae necisque*, avšak v době

---

¹⁴³ BARTOŠEK, Milan. *Dějiny římského práva ve třech fázích jeho vývoje*. 2. vydání. Praha: Academia, 1995, s. 16.

¹⁴⁴ MILÖHNER, Miroslav, ŘEŽŇÁKOVÁ, Martina. K vymezení objektu trestných činů proti životu. *Trestní právo*, 1997, č. 12, s. 17.

císařské byl již pán trestán, pokud bezdůvodně usmrtil otroka a při špatném zacházení a ubližování na zdraví mohl být donucen, aby ho prodal.¹⁴⁵

Objektivní stránka je v současném právu usmrcení u trestného činu vraždy a zabití a ublížení na zdraví nebo těžká újma na zdraví u trestných činů proti zdraví. V římském právu byla objektivní stránka u vraždy stejná, přičemž byl trestán i pokus vraždy a vražda nájemná. Samotný trestný čin ublížení na zdraví římské právo neznalo, avšak ekvivalentní čin *iniuria* zahrnoval poškození na těle a urážku na cti.

V otázce, kdo může být pachatelem trestného činu, se římské a současné právo docela shodují, zejména v otázce nepřičetnosti pachatele. V dnešním právu člověk, který je stížen v době spáchání trestného činu duševní chorobou, díky které nemohl rozpoznat nebezpečnost svého činu a ovládnout své jednání, není trestně odpovědný. V římském právu byly duševně nemocné osoby označovány výrazem *furiosus*. Tyto osoby neměly svoji vůli, takže jakýkoliv projev vůle byl zbaven platnosti, nemohly vstupovat do právních vztahů a nebyly trestány za spáchání trestného činu, neboť Římané již samotnou jejich duševní nemoc považovali za dostatečný trest. Nezletilé děti byly v římském právu pojmenovány *impubes* a jejich věkovou hranicí bylo u chlapců 14 let a u dívek 12, poté již byly označovány jako *puberes*. Obecně platilo, že tyto děti nejsou trestně odpovědné, později ale převládl názor, že pokud se již blížily dosažení věkové hranice 12 nebo 14 let (*impubes pubertati proximus*), odpovídaly za své trestné jednání v případě, že si uvědomovaly závažnost svého jednání.¹⁴⁶ Dnešní právo má jednotně stanovenou hranici pro trestní odpovědnost 15 let.

Co se týče subjektivní stránky trestného činu, tedy zavinění, bylo dle mého názoru v tomto směru římské právo velmi vyspělé, protože zejména u vraždy bylo rozlišováno úmyslné a nedbalostní zabití a podle toho byl pachatel trestán. Nový trestní zákoník č. 40/2006 Sb. posílil ochranu života tím, že zavedl novou skutkovou podstatu trestního činu usmrcení z nedbalosti, která se vyčlenila z § 224 trestního zákona č. 140/1961 Sb., jež upravoval trestný čin těžké újmy na zdraví nebo smrti z nedbalosti, za který byl stanoven trest odnětí svobody až na dvě léta nebo zákaz činnosti. V novém trestním zákoníku je trest zvýšen až na tři léta trestu odnětí svobody.

Největší posun od římského práva spatřuji v ukládání trestů v současném právu. Za trestné činy proti životu a zdraví byl nejčastěji ukládán trest smrti, který měl různou podobu. Nejzajímavější tresty byly např. již jmenované trest *poena cullei*, pohřbení zaživa, dále trest umrskání k smrti, při kterém byl pachatel zavěšen na strom se zahalenou hlavou, což

¹⁴⁵ BERGER, Adolf. *Encyclopedic dictionary of Roman law*. New Jersey: The lawbook exchange, LTC, 2004, s. 704.

¹⁴⁶ BERGER, Adolf. *Encyclopedic dictionary of Roman law*. New Jersey: The lawbook exchange, LTC, 2004, s. 495.

znamenal jeho rezignaci. Tento trest mohl být uložen za velezradu nebo byl takto trestán milenec kněžky Vestálky. Další formou trestu smrti bylo svržení z Tarpejské skály, kterým byli trestáni otroci, pokud kradli nebo ti, co se dopustili křivého svědectví.¹⁴⁷ Skála byla pojmenována podle první oběti, dívce jménem Tarpeia, která se v mytologických dobách dopustila vůči Římu zrady. Tarpejská skála byla až do doby císařství velmi častým popravištěm.¹⁴⁸ Tresty měly nejčastěji náboženský charakter a účelem bylo hlavně usmíření s bohy, což bylo příznačné hlavně pro rané římské právo. Dnes je účelem trestu spíše samotná náprava pachatele a zamezení v páchání další trestné činnosti.

Trest smrti byl hojně využíván i v 16. století, a to různými způsoby, např. stětím za vraždu, vláčením ulicemi a lámáním kolem za úkladnou vraždu nebo probodnutím srdce zahroceným kulem za usmrcení novorozence.¹⁴⁹ U nás byl trest smrti zrušen zákonem č. 175/1990 Sb., který v oddíle pátém, článku II odst. 2 stanovil: „Uložený trest smrti se mění na trest odnětí svobody na doživotí.“¹⁵⁰ Do této doby byl trest smrti vykonáván oběšením, v době zvýšeného ohrožení vlasti zastřelením. Místo trestu smrti bylo možno uložit trest odnětí svobody na doživotí nebo na dobu patnácti až pětadvaceti let, pokud by byl trest smrti nepřiměřeně přísný vzhledem k osobě pachatele nebo polehčujícím okolnostem. Dále nesměl být trest smrti uložen těhotné ženě.¹⁵¹

Při prozkoumání jednotlivých znaků skutkové podstaty je tedy zřejmé, že od doby působnosti římského práva prošlo dnešní právo určitým vývojem. Je však znát, že bylo inspirací při vytváření dnešního právního systému, který převzal určité římskoprávní zásady a termíny. Vzhledem ke změně společenských podmínek a celkovému vývoji dnešní právo neaplikuje určitá zvláštní pravidla římského práva, např. *talio*, *ius vitae necisque*, pohřbívání zaživa a další typy trestů, které však činí studium římského práva zajímavým.

---

¹⁴⁷ SKŘEJPEK, Michal. *Ius et religio. Právo a náboženství ve starověkém Římě*. 1. vydání. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999, s. 154 - 157.

¹⁴⁸ BARRING, Ludwig. *Trest smrti v dějinách lidstva*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Naše vojsko, 2008, s. 21 – 22.

¹⁴⁹ MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. 1. vydání. Praha: Orac, 1995, s. 124.

¹⁵⁰ Zákon č. 175/1990 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon.

¹⁵¹ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon.

6 Použitá literatura

Monografie:

1. AMIELANCZYK, Krzysztof. *Rzymskie prawo karne v reskryptach cezarza Hadriana*. Lublin: UMCS, 2006. 289 s.
2. ANDO, Clifford, RÜPKE, Jörg. *Religion and law in classical and Christian Rome*. 1. vydání. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2006. 176 s.
3. BAR, Carl Ludwig von. *A History of Continental Criminal Law*. New Jersey: The Lawbook Exchange, LTD., 1999. 561 s.
4. BARRING, Ludwig. *Trest smrti v dějinách lidstva*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Naše vojsko, 2008. 166 s.
5. BARTOŠEK, Milan. *Dějiny římského práva ve třech fázích jeho vývoje*. 2. vydání. Praha: Academia, 1995. 280 s.
6. BARTOŠEK, Milan. *Encyklopedie římského práva*. 2. vydání. Praha: Academia, 1994. 471 s.
7. BARTOŠEK, Milan. *Škola právníckého myšlení*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1993. 390 s.
8. BERGER, Adolf. *Encyclopedic dictionary of Roman law*. New Jersey: The lawbook exchange, LTC, 2004. 817 s.
9. BLAHO, Peter, SKŘEJPEK, Michal. *Justiniánské Instituce*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2010. 411 s.
10. CÍSAŘOVÁ, Dagmar, SOVOVÁ, Olga. *Trestní právo a zdravotnictví*. 2. vydání. Praha: Orac, 2004. 183 s.
11. DUBY, Georges, PERROT, Michelle. *A history of women in the West: From ancient goddesses to Christian saint*. 1. vydání. Cambridge: Harvard University Press, 1994. 600 s.
12. GAUGHAN, Judy. *Murder Was Not a Crime: Homicide and Power in the Roman Republic*. 1. vydání. Austin: University of Texas Press, 2009. 200 s.
13. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 895 s.
14. JOLOWICZ, Herbert Felix, NICHOLAS, Barry. *Historical introduction to the study of Roman law*. London: Cambridge University Press, 1972. 528 s.

15. KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin, SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. 385 s.
16. KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 1441 s.
17. MALÝ, Karel. *České právo v minulosti*. 1. vydání. Praha: Orac, 1995. 269 s.
18. MICHAELIS, Johann David. *Commentaries on the Laws of Moses*. London: Rivington, 1814. 508 s.
19. MOUSOURAKIS, George. *The historical and institutional context of Roman law*. Burlington: Ashgate Publishing, Ltd., 2003. 462 s.
20. PÓLAY, Elemér. *Iniuria types in Roman law*. 1. vydání. Budapest: Akademiai Kiadó, 1986. 226 s.
21. PRAŽÁK, Josef, NOVOTNÝ, František, SEDLÁČEK, Josef. *Latinsko – český slovník*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1955. 631 s.
22. RIGGSBY, Andrew. *Crime and punishment in Ciceronian Rome*. 1. vydání. Austin: University of Texas Press, 1999. 249 s.
23. SKŘEJPEK, Michal. *Ius et religio. Právo a náboženství ve starověkém Římě*. 1. vydání. Pelhřimov: Vydavatelství 999, 1999. 317 s.
24. SKŘEJPEK, Michal. *Texty ke studiu římského práva*. 1. vydání. Praha: Orac, 2001. 279 s.
25. STRACHAN – DAVIDSON, James Leight: *Problems of the Roman criminal law*, Oxford: Clarendon press, 1912. 500 s.
26. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník - 2. díl*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 3285 s.
27. THOMSON, Ole. *Classica Et Mediaevalia: Revue Danoise de Philologie Et D'Histoire*. University of Copenhagen: Museum Tusulanum Press, 1993. 328 s.
28. TINKOVÁ, Daniela. *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*. 1. vydání. Praha: Argo, 2007. 413 s.
29. VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2007. 73 s.
30. WARRIOR, Valerie M. *Roman religion*. 2. vydání. Cambridge University Press, 2006. 145 s.

Články:

1. CIBULKA, Karel. K trestným činům spáchaným při protiprávním nakládání s léčivý. *Trestněprávní revue*, 2009, č. 9, s. 270 – 272.

2. FENYK, Jaroslav. Stručné zamyšlení nad trestností usmrcení na žádost a z útrpnosti a v případě tzv. asistované sebevraždy (euthanasie). *Trestní právo*, 2004, č. 6, str. 4 – 13.
3. HOŘÁK, Jaromír. Předem uvážená vražda a vražda spáchaná s rozmyslem (část I.). *Trestní právo*, 2009, č. 9, s. 16 – 36.
4. HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 53 – 66.
5. HROMEK, Tomáš. Zákon o potratech je v rozporu s naším ústavním pořádkem. *Distance, revue pro kritické myšlení*, 2008, č. 4, s. 4 – 10.
6. KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*, 2005, č. 5, s. 139 – 144.
7. KUČERA, Jiří. Způsob páchaní v případech vražd novorozených dětí matkami. *Zdravotnictví a právo*, 2003, č. 7, s. 10 – 15.
8. MILÖHNER, Miroslav, ŘEŽŇÁKOVÁ, Martina. K vymezení objektu trestných činů proti životu. *Trestní právo*, 1997, č. 12, s. 16 - 17.
9. MITLÖHNER, Miroslav. Čas jako významná právní skutečnost – k trestnosti vraždy novorozeného dítěte matkou. *Bulletin advokacie*, 2000, č. 1, s. 44 – 45.
10. MUSIL, Jan. Český trestní zákon potřebuje diferencovanější skutkovou podstatu úmyslného usmrcení. *Trestní právo*, 2004, č. 10, s. 10 – 14.
11. PÚRY, František. K trestní odpovědnosti majitele psa za ublížení na zdraví způsobené útokem psa. *Právní zpravodaj*, č. 3, 2003, s. 11 – 13.
12. RŮŽIČKA, Miroslav. Trestné činy v silniční dopravě podle nového trestního zákoníku. *Státní zastupitelství*, 2010, č. 3, s. 5 – 12.
13. SOKOL, Tomáš. Ublížení na zdraví způsobené zdravotnickými pracovníky. *Právní rádce*, 2005, č. 11, s. 45 - 48.
14. ŠÁMAL, Pavel. K právní úpravě eutanázie v novém trestním zákoníku. *Trestněprávní revue*, 2003, č. 5, s. 155 – 156.
15. TICHÝ, L. Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestní právo*, 2006, č. 7 a 8, s. 19 – 28.
16. UZEL, Radim. Porod a počátek života. *Trestní právo*, 1999, č. 4, s. 12 – 15.

Judikatura:

1. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. října 1868, sp. zn. 7 Tz 64/68.
2. Rozhodnutí ze dne 23. července 1921, sp. zn. Kr I 647/21.

3. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. března 1935, sp. zn. Zm II 299/34.
4. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. dubna 1935, sp. zn. Zm III 363/34.
5. Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 11. března 1953, sp. zn. 8 To 13/53.
6. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. listopadu 1954, sp. zn. 2 Tz 105/54.
7. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. září. 1960, sp. zn. 8 Tz 10/60.
8. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. listopadu 1993, sp. zn. 5 To 76/93.
9. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 19. prosince 1994, sp. zn. 7 To 202/94.
10. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. dubna 1999, sp. zn. 9 Tz 34/99.
11. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. ledna 2003, sp. zn. 3 Tdo 47/2003.
12. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2003, sp.zn. 7 Tdo 686/2003.
13. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. března 2005, sp. zn. 8Tdo 278/2005.
14. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. března 2005, sp. zn. 7 Tdo 219/2005.
15. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. dubna 2007, sp. zn. 7 Tdo 406/2007.
16. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. srpna 2007, sp.zn. 30 Cdo 2782/2.
17. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. března 2008, sp. zn. 8 Tdo 193/2010.
18. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. června 2008, sp. zn. 8 Tdo 118/2008.
19. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. března 2009, sp. zn. 6 Tdo 1334/2008.
20. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 8. července 2009, sp. zn. 7 Tdo 734/2009.
21. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. října 2009, sp. zn. 3 Tdo 1181/2009.
22. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2010, sp. zn. 6 Tdo 1426/2009.
23. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. března 2010, sp. zn. 3 Tdo 1423/2009.
24. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2010, sp. zn. 6 Tdo 229/2010.

Právní předpisy:

1. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
2. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
4. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění zákona č. 162/1998 Sb.
5. Zákon č. 175/1990 Sb., zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon.
6. Zákon č. 86/1950 Sb., trestí zákon.

Internetové zdroje:

1. *Greek and Roman Attitudes To Abortion* [online]. [cit. 3. listopadu 2010]. Dostupné na <http://internetbiblecollege.net/Lessons/Greek%20Roman%20&%20Jewish%20attitudes%20to%20abortion.pdf>.
2. *Trestné činy související s drogami* [online]. epravo.cz, 3. ledna 2002 [cit. 15. prosince 2010]. Dostupné na <http://www.epravo.cz/top/clanky/trestne-ciny-souvisejici-s-drogami-15570.html>.

7 Shrnutí

Hlavním obsahem této práce a názvem Trestné činy proti životu a zdraví v římském a současném právu (komparace) je výklad o nejdůležitějších trestných činech proti životu a zdraví v římském právu, kterými jsou *parricidium*, *homicidium*, *infanticidium*, *iniuria* a *veneficium* a srovnání těchto trestných činů s ekvivalentními současnými trestnými činy.

V úvodu této práce vysvětluji význam ochrany života a zdraví v dnešním právu, přičemž se zaměřuji zejména na ústavně zaručenou ochranu. Dále popisuji, jak bylo nahlíženo na tento druh trestných činů v římském právu. První kapitola této práce se zabývá výkladem *parricidia* a *homicidia*, vývojem jejich skutkových podstat, tresty za tyto trestné činy a případy, kdy pachatelé těchto trestných činů nebyli trestně odpovědní. Následuje výklad o vraždě v současném právu, kde rozebírám jednotlivé skutkové podstaty, tedy vraždu prostou dle § 140 odst. 1 a dále nově vzniklou vraždu spáchanou s rozmyslem nebo po předchozím uvážení, zabití a usmrcení z nedbalosti. V další kapitole se zabývám komparací vraždy v římském a současném právu, zejména rozebírám jednotlivé odlišnosti a podobnosti. Na konec první kapitoly jsem umístila výklad o *infanticidii* a vraždě novorozeného dítěte matkou.

Druhá kapitola je věnována trestnému činu ublížení na zdraví. Nejdříve popisuji vývoj iniurie od doby archaické až po dobu vlády císaře Justiniana, zabývám se zejména druhy zranění podle Zákona dvanácti desek, úpravou *iniurie* v Digestech a novými formami *iniurie*, kterými jsou *iniuria atrox* a *convicium*. Následuje kapitola o trestných činech proti zdraví v současném právu, ve které rozebírám hlavně případy těžké újmy na zdraví a ublížení na zdraví v praxi, např. trestné činy v dopravě nebo ublížení na zdraví způsobené zdravotnickými pracovníky. Opět následuje kapitola, ve které srovnávám ublížení na zdraví v právu římském a současném. Posledním trestným činem, kterému se v diplomové práci věnuji, je *veneficium*. Zabývám se zejména problematikou, které látky byly v římském právu považovány za jed a uvádím i příklady z praxe. Poté následuje kapitola srovnání *veneficia* se současnou právní úpravou, kde se zabývám hlavně výkladem tzv. drogových deliktů a dále rozbořím příkladu vraždy jedem ze současné judikatury.

Závěr této práce obsahuje zhodnocení významu římského práva pro dnešní právo a dále celkové shrnutí a srovnání jednotlivých znaků skutkové podstaty trestného činu v římském a současném právu.

8 Resumé

The main theme of my thesis named Criminal acts against life and health in the Roman and contemporary law (comparison) is the interpretation of the most important crimes against life and health in the Roman law, which are *parricidium*, *homicidium*, *infanticidium*, *iniuria* and *veneficium* and comparison of these criminal acts with equivalent contemporary crimes.

In the introduction of my thesis I explain the importance of protection of life and health in the contemporary law, while I mainly aim at the protection guaranteed by the constitution. Then I describe the way in which this kind of criminal acts was viewed in the Roman law. My first chapter deals with explanation of *parricidium* and *homicidium*, the development of their facts of cases, sentences for these criminal acts and the cases when perpetrators of these offences were not criminally accountable. This is followed by the explanation of the murder in the contemporary law, where I analyse individual facts of cases, which means an abremurder according to §140, par. 1 and further newly established murder committed with forethought or after previous consideration, manslaughter or negligent manslaughter. The next chapter deals with comparison of the murder in the Roman and contemporary laws, I mainly analyse individual differences and similarities. In the end of the first chapter I set the explanation of *infanticidium* and the murder of newborn child by its mother.

The second chapter takes heed of the criminal act of the bodily harm (injury). At first I describe the development of *iniuria* since the archaic times until the time of the reign of the emperor Justinianus, I mainly deal with the types of injury according to the *Twelve Tables Law*, the modification of *iniuria* in *Digesta* and new forms of *iniuria*, which are *iniuria atrox* and *convicium*. This is followed by the chapter about crimes in the contemporary law, where I analyse mainly cases of grievous bodily harm and bodily harm in the practice, for example criminal acts in the traffic or bodily harms caused by medical personnels. In the next chapter I compare bodily harm in the Roman and contemporary laws. The last criminal act which I deal with is *veneficium*. I take heed of the problemacy of substances considered to be poisons in the Roman law and I also give practical examples of them. The next chapter compares *veneficium* with the contemporary enactment, where I mainly deal with the explanation of so called drug offences and I also analyse one case of poisoning in the contemporary judicature.

The conclusion of my thesis contains the evaluation of the importance of the Roman law for the contemporary law, the recapitulation and the comparison of individual characteristic features of facts of cases of criminal acts in the Roman and contemporary laws.

9 Klíčová slova

Trestné činy proti životu a zdraví, vražda, vražda novorozeného dítěte matkou, ublížení na zdraví, římské právo trestní.

10 Key words

Criminal acts against life and health, murder, murder of newborn child by its mother, bodily harm, roman criminal law.